

Corona en massapsychologie XXII

Eerste jubileum blog

Donderdag 26 februari, 2021, de 365^e dag dat corona in Nederland actief is
Dit 22^e blog inventariseert hoe het er nu, na exact een jaar corona, voor staat.

1. We zijn er wel erg snel aan gewend geraakt: Het nieuwe normaal werkt.
Schijnbaar diep ingeprente gewoontes als handen geven, kussen, omarmen, dicht bijeenstaan, feesten, concerten en dergelijke zijn praktisch spoorloos verdwenen. Mondkapjes zijn niet meer alleen een hobby van Chinezen.
2. Dat is ook nodig want Corona lijkt een blijvertje te zijn.
Een groeiend aantal deskundigen trekt de parallel met verkoudheid en griep, verwante ziekten die ook al muterend de mensheid blijven plagen. Het probleem is dat corona dodelijker is voor ouderen. En die zijn nog lang niet op.
3. Het beeld van deze endemische Corona zal net als verkoudheid en griep periodiek zijn, een golf in herfst en winter, een dal in lente en zomer.
In het afgelopen jaar hebben we een duidelijk voorbeeld gezien: daling in April, lichte ondersterfte in de zomermaanden en stijging vanaf september. Als er een derde golf komt, zou dat, zo redenerend, in september zijn.
4. Hoewel we veel ontdekt hebben is ook nog veel onzeker, met als belangrijkste twijfel de duur van immuniteit, hetzij natuurlijk verkregen, hetzij door vaccin.
De standaard aanname van veel mensen, dat met het beschikbaar komen van vaccins alles voorbij zal zijn, lijkt overdreven optimistisch. Te verwachten valt dat de grieprik een broertje zal krijgen. Maar je weet nooit.
5. Het aantal slachtoffers, bepaald door de oversterfte, is hoog, maar niet enorm hoog.
Voor 2020 was de oversterfte van 27 februari tot 31 december ca. 15200, ofwel ca 330 per week, wat neerkomt op 10% bovenop de normale sterfte. Dalen de besmettingen, dan is een periode van ondersterfte te verwachten.
6. De na-effecten van corona zijn fors maar komen zelden in de media aan bod.
Over na-effecten hoort men binnen de kenniskring nogal sterke verhalen, maar via de media bereiken die ons maar zelden en dan meestal nogal terloops.
7. De media zien corona nog steeds als een onderwerp dat aantrekkelijk genoeg is om bijna de helft van hun aandacht op te richten.
In het eerste halve jaar namen berichten over corona veel nieuwsruimte in beslag. Waar in de NRC bijvoorbeeld 80% van berichten in de eerste helft van 2020 corona gerelateerd waren, is dat nu gedaald tot een kleine 30%.
8. Er doemen voortdurend nieuwe sensatiebronnen op. Rond leeftijd en demo's, of coronastress, rond vaccinatie, rond corona tests, rond nieuwe mutaties van het virus, rond ziekenhuizen en IC's, rond maatregelen als avondklok, kortom het loopt lekker voor de media.
Door het grote belang van Nielsen ratings zijn de media extreem hype gevoelig en lopen ze dus voortdurend met zijn allen achter hetzelfde onderwerpje aan. Binnen enkele dagen verflauwt de belangstelling en moet een nieuwe ingang worden gevonden. Daarvoor worden allerlei 'deskundigen' lastig gevallen.
9. De specialisten zijn nog steeds de onderkoningen van Nederland.
De start van het grote belang van Corona voor de overheid lag in de mening van de belangrijkste adviseur in dezen, de medische stand, dat een ramp zou volgen. Er waren niet genoeg IC bedden, nu ze in de afgelopen jaren waren wegbezuinigd. Dit standpunt gaf medici een ongekende machtspositie. Geen wonder dat ze wat terughoudend zijn met 'goed nieuws'.
10. Veel economische rampvoorspellingen zijn gelogenstraft dank zij enorme staats-subsidies. Daardoor is de economische crisis effectief naar de toekomst verschoven.
11. Jongeren kunnen zich slecht vinden in de lockdown, voor ouderen is dat makkelijker.
De gevolgen van de ziekte verschillen enorm tussen ouderen en jongeren. en bovendien is er een groot verschil in levensgewoonten, veerkracht en ondernemingslust, dat zorgt voor veel jeugdproblematiek.
12. Het gelijkheidsbeginsel werkt een rationele strategie tegen, maar komt tot nu toe ongeschonden uit de strijd.
Vragen als wie het eerst gevaccineerd moet worden, wat de civiele effecten van vaccinatie moeten zijn, wat criteria zijn voor opname in ziekenhuis en IC en de vraag hoe steungelden verdeeld moeten worden, vertonen weinig sporen van heldere argumentatie, maar lijken voornamelijk emotioneel c.q. ideologisch gedetermineerd.
13. De bezorgdheid over privacy in verband met de vaccinatiepas speelt op de achtergrond een negatieve rol in de bestrijding.
Het verstrekken van een inentingsbewijs, zoals dat voor allerlei andere ziekten heel gewoon is, wordt gezien als een inbreuk op privacy en bovendien op het gelijkheidsbeginsel. Voor de gemiddelde Nederlander is het gevaccineerd zijn juist zo gewild omdat het zicht biedt op een 'normaal' normaal leven. Als vaccinatie geen sociale voordelen heeft, zal de motivatie sterk afnemen.

Corona en massapsychologie XXI

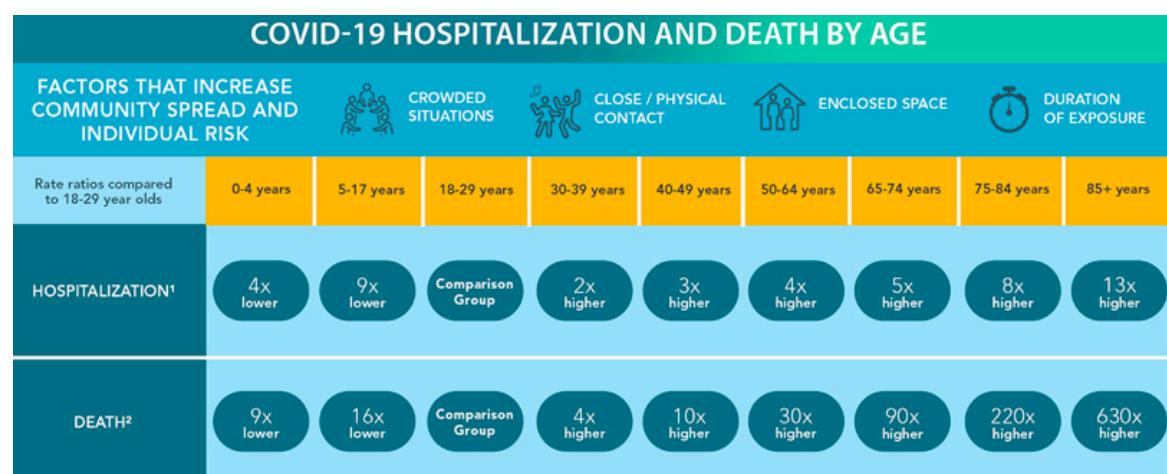
Verslag uit het kroonjaar 2020

Woensdag 14 oktober, de 268^e dag dat corona in Nederland actief is

In de vorige blog sprak ik over de voor het coronabeleid belangrijke verschillen tussen ouderen en jongeren. Dat waren: Kwetsbaarheid, Houding & gedrag en Cultuur. De grotere kwetsbaarheid van ouderen maakt het beheersen van corona dringend. De houdings- en gedrags-verschillen maken dat jongeren altijd zullen proberen te ontsnappen aan inperkende maatregelen, en de cultuurverschillen maken dat ouderen en jongeren in verschillende werelden leven, al raken die elkaar natuurlijk wel.

Op grond hiervan is een basismodel van verspreiding te construeren: Jongeren besmetten elkaar en geven dat voornamelijk bij familiecontacten door aan ouderen. Voor ca 5% van die ouderen zal de besmetting fataal blijken, voor de jongeren is dat fataliteitspercentage minder dan 1%. Een recent overzicht van de kansen ontleen ik aan een officiële Amerikaanse site:

<https://www.cdc.gov/coronavirus/2019-ncov/covid-data/investigations-discovery/hospitalization-death-by-age.html>

De leeftijdsgroep 18-29 jaar wordt in de figuur als referentiegroep gebruikt. We zien dat bij jongeren minder en bij ouderen meer ziekenhuisopnames en sterfte optreden. Hoe ouder, hoe sterker het effect. We zien ook dat de effecten fors zijn en je kunt je daarom verwonderen dat er in de maatregelen tot nu toe geen enkel onderscheid wordt gemaakt naar leeftijd.

Gisteravond was het dan zo ver, de regering maakte de maatregelen tegen de 'tweede golf' bekend. Zoals te voorspellen was waren deze weer gericht op de hele bevolking. Het werd dus voor 60+-ers onmogelijk Horeca te bezoeken (wat ze hiervoor overigens ook al weinig deden). Maar ook voor jongeren werd dit onmogelijk en die missen nu een belangrijke ontmoetingplek en uitlaatklep. Dat moet voor hen een ernstig probleem zijn. Dat was het al, gezien de demonstraties en de burgerlijke ongehoorzaamheid en dat zal alleen maar erger worden. De rem op sociaal contact is echter voor de meer inventieve jongelui niet onoverkomelijk, die verzinnen wel alternatieven voor café en disco.

Op zich zou het niet erg moeten wezen dat jongeren besmet raken, dat brengt de groepsimmunitet als natuurlijk alternatief voor de nog lang niet gerealiseerde vaccinatie alleen maar dichterbij. Het probleem zit hem in de contacten tussen jongeren en ouderen. Die zijn lang niet zo talrijk als ze voor 1960 waren, maar ze zijn er wel. Zo wonen van de jongeren tussen de 20 en 24 jaar er nog 600.000 thuis (NRC, 10 okt. '20)

Het basis model van verspreiding is dus met de nieuwe maatregelen in wezen onaangetast: Jongeren besmetten elkaar en geven dat bij familiecontacten door aan ouderen. Het blijft sukkelen!

Corona en massapsychologie XX

Verslag uit het kroonjaar 2020

Dinsdag 13 oktober, de 267^e dag dat corona in Nederland actief is

Sinds twee weken slaat de corona opnieuw toe. De veelbesproken tweede golf is een feit en de overheid is, met influistering van de medische wereld, verwoed op zoek naar oplossingen voor dit grote probleem.

In de nog maar zo korte geschiedenis van het leven met corona is de leidende gedachte steeds geweest dat maatregelen voor iedereen hetzelfde moeten zijn, in overeenstemming met het gelijkheidsbeginsel dat sinds vader Drees de Nederlandse samenleving heeft doordoesemd. Toch zien we dat op allerlei plaatsen een zekere twijfel over dat 'gelijke monniken, gelijke kappen' de kop opsteekt. Momenteel is de belangrijkste reden tot twijfel het verschil in houding en gedrag tussen jongeren en ouderen. Wat zijn de belangrijkste elementen van dit verschil?

Eerst en vooral is dat de ernst van de ziekte. Voor jongeren is het duidelijk niet erg ernstig, veruit de meesten zijn enkele dagen van slag en dat is het dan. Voor ouderen is de ziekte ernstiger. Er vallen meer dodelijke slachtoffers onder ouderen vanaf ca 65 jaar, en de restverschijnselen zijn bij ouderen ook ernstiger. Een tweede verschil ligt in de houding en het gedrag van de leeftijdsgroepen. Dat verschil is al opgemerkt zolang de mensheid bestaat. De jeugd wil er op uit, de jeugd is onbezonnen, de jeugd is onbevreesd. De dichter Hendrik Marsman drukt dat aardig uit in zijn gedicht *De grijsaard en de jongeling*:

Grootsch en meeslepend wil ik leven!
hoort ge dat, vader, moeder, wereld, knekelhuis!

Voor de ouderen hoeft het niet altijd zo groots en meeslepend en ze zijn al aardig gewend aan het knekelhuis, dat voor hen in de nabije toekomst kan liggen, zeker in tijden van corona. Een derde, en belangrijk verschil ligt in de jeugdcultuur. Sinds de jaren zestig, de jaren ook van de *televisering* van Nederland, is er een aparte, uit Amerika afkomstige, jeugdcultuur ontstaan, ook wel pop cultuur genoemd.

Een cultuur heeft zijn eigen helden, zijn eigen verhalen en legenden, zijn eigen regels voor kleding, huisinrichting, sociaal verkeer en omgangsvormen. Vooral ook heeft een cultuur zijn eigen taal. Welnu, op al deze punten gaapt er een kloof tussen ruwweg de voor 1950 en de na 1970 geboren.

De recentere generaties hebben trouwens ook nog eens een gelaagde opbouw. We kennen de generatie Nix (of X), de patatgeneratie, de generatie Y en de generatie Z, die ten dele samenvalt met de Millennials. Al deze generaties verschillen op de eerder genoemde kenmerken van elkaar, maar vergeleken met de generaties die voor 1960 geboren zijn is de gelijkenis groter dan het verschil.

Misschien wel de belangrijkste oorzaak van het oud/jong verschil is de manier waarop ze als kinderen opgevoed werden. Heel globaal gezegd: voor 1960 waren veel kinderen ongepland en velen zelfs ongewenst, na 1960 waren de meeste kinderen gepland en gewenst. Die geplande kinderen werden opgevoed als prinsjes en prinsesjes en leerden dus niet zo goed om spontaan rekening te houden met anderen. Daar moeten ze dan telkens weer op gewezen worden. Ook werden ze door hun ouders veel sterker uit de wind gehouden dan eerdere generaties, zodat als er eens een wind opsteekt, bijvoorbeeld de orkaan Covid19, ze daar slecht mee kunnen omgaan. Het TV programma *Een Vandaag* liet onderzoek uitvoeren naar 'mentale klachten in coronatijd'. Van de jongeren tussen 18 en 35 bleek 74% mentale klachten te hebben, van de 65+ers 48%.

Het lijkt dus verstandig om het corona beleid niet voor iedereen hetzelfde te laten zijn, maar onderscheid te maken tussen ouderen en jongeren.

Hoe dat zou moeten en kunnen behandel ik in coronablog 21.

Corona en massapsychologie IXX

Verslag uit het kroonjaar 2020

Woensdag 22 juni, de 155^e dag dat corona in Nederland actief is

HET NIEUWE VERKOUDEN[©]

Corona gaat zo langzamerhand wennen, we kijken eigenlijk nergens meer van op, terwijl er toch allerlei bizarre dingen gebeuren. Zo vinden er momenteel op allerlei onverwachte en wijdverspreide plaatsen kleine uitbarstingen van besmetting plaats, die dan ook onmiddellijk in de media een dag aandacht krijgen, om vervolgens in het media-loze niets weg te zinken. Omdat de media vooral het onverwachte aandacht geven lijkt het er op dat die uitbraakjes weliswaar onverwacht zijn, maar dat er toch niet voor twee dagen nieuws aan zit. Kortom: Het wordt een beetje gewoon.

Echt nieuws zou zijn het optreden van een 'tweede golf' en in de media wordt daar dan ook te pas en te onpas op gezinspeeld. Dat zou immers betekenen dat we nog intelligenter moeten lockdownen en dat de economie nog langer verdrongen wordt van de eerste plaats in ons aller aandacht en vooral in die van overheid en bedrijfsleven.

Ik bedacht gisteren dat een waarschijnlijke toekomst is dat we niet alleen met een tweede, maar ook met een derde, een vierde en nog veel meer golven te maken gaan krijgen, in feite gaat corona meer op eb en vloed lijken dan op afzonderlijke golven. Dit bracht me weer op de gedachte dat corona de nieuwe verkoudheid wordt: het is vervelend, maar we moeten er mee leren leven.

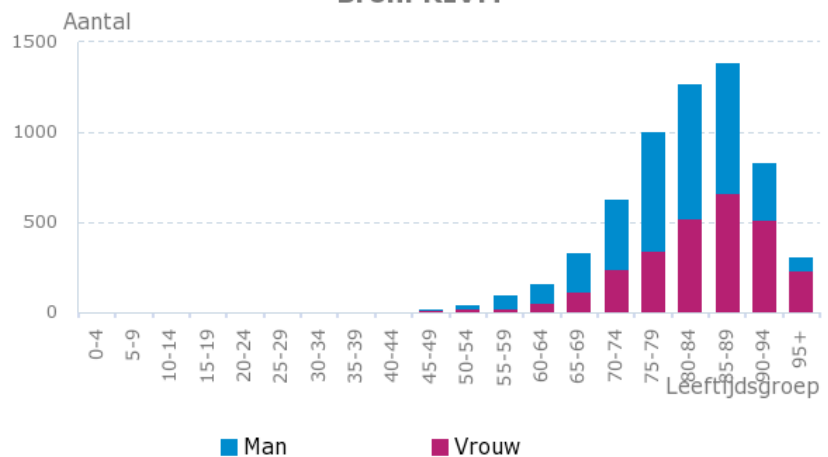
Dat vereist echter wel een wat andere instelling dan tegenover verkoudheid. Zo heeft corona, anders dan verkoudheid een zeer brede range van uitkomsten, van enkele dagen wat pips tot overlijden toe en lijkt corona voorlopig wat minder seizoensgevoelig. Verder lijken de lange-termijn effecten van corona in veel gevallen heftiger te zijn dan die van verkoudheid. Deze verschillen hebben consequenties voor de te nemen maatregelen, maar daar gaat het hier niet over.

Een verschil waar ik het wel over wil hebben is dat de effecten van corona gebonden zijn aan leeftijd en gezondheids-toestand en dat de ziekte daarmee dus, anders dan verkoudheid, niet aan de moderne eis van inclusiviteit voldoet. De informatieverstrek- kers doen wel hun best: je moet gericht zoeken voordat je relevante informatie vindt over leeftijdseffecten, en al helemaal voor effecten van conditie. Meestal worden alle leeftijden en andere gebreken over een kam geschoren. Wellicht is men bang door de Autoriteit Persoons- gegevens voor de rechter gesleept te worden.

Anders is dat trouwens wanneer iemand van 46 aan corona overlijdt, vooral wanneer hij in ogenschijnlijk goede conditie verkeerde. In zo'n geval wordt dat gaarne gemeld, zowel in de media als in dagelijkse gesprekken. Zo'n uitzondering wordt dan feitelijk als een argument gebruikt, al zegt men niet steeds waar tegen of voor. Dat duidt er op dat bij de meeste mensen wel een neiging tot discriminatie bestaat, maar dat men die, in overeenstemming met het moderne levensgevoel, op alle mogelijke wijzen bestrijdt. Aleid Wolfson kan tevreden zijn.

Leeftijd en geslacht overledenen

Bron: RIVM

Corona en massapsychologie XVIII

Verslag uit het kroonjaar 2020

Zondag 7 juni, de 109^e dag dat corona in Nederland actief is

De geleerden zijn het, wat de corona epidemie betreft, over weinig dingen eens, behalve dan dat er nog veel onderzoek gedaan moet worden. dat zien ze allen als noodzakelijk, daarmee tevens hun boterham voor de komende jaren veiligstellend. Zelfs over de definitie van wat een pandemie is, zijn ze het nog niet helemaal eens. Sommigen stellen dat een pandemie een *wereldwijde uitbraak op grote schaal* is, van een *besmettelijke* ziekte, waartegen *nog geen resistentie* is opgebouwd, omdat hij *nieuw* is anderen nemen deze laatste eis niet op in hun definitie.

Toch is het zo dat historisch gezien, de dodelijkste pandemieën nieuwe ziekten betroffen, zij het niet in alle gevallen. De pest bijvoorbeeld was absoluut vernietigend toen hij in ca 1350 in Europa woedde, hij was echter zeshonderd jaar eerder, rond de Middellandse zee, ook al eens vernietigend geweest. Maar de vele keren dat hij daarna uitbrak was de fataliteit ervan veel minder. Andere ziekten, met name virusziekten, tonen dit eenmalige karakter ook.

1918: Noodhospitaal in Kansas USA

Zo verschijnt er haast elk jaar een verbeterd model van het griepvirus. De oude modellen verdwijnen spoorloos. De foto toont een tafereel uit de tijd van de Spaanse griep, die, als een andere uitzondering, twee uitbraken kende, de eerste onschuldig, de tweede dodelijk. Vaak beginnen die griepgolven in het verre Oosten en wat andere corona virussen betreft, zoals de veroorzakers van Mers of Sars en nu dan Sars-Cov-2, hebben ze zich daar in de Orient ook al van hun creatieve zijde laten zien.

Het is, ondanks enkele uitzonderingen, wel duidelijk dat een nieuwe, onbekende ziekte meer schade aanbrengt dan een bekende. Als veel mensen voor een bepaalde besmettelijke ziekte een zekere resistentie hebben verkregen noemen we dat *groepsimmuniteit*. Merkwaaardig is nu dat alle tot heden bekende pandemieën het natuurlijke verloop van grote besmettelijkheid tot groepsimmuniteit hebben doorlopen, behalve de corona. HIV is een bijzonder geval, daar is evenmin groepsimmuniteit, maar voor HIV bestaat een symptoombestrijder. Die is er voor corona niet, dus we zitten in de vreemde, haast science fiction-achtige situatie, dat zolang we maar ver van elkaar blijven, de ziekte uitdooft, maar dat zodra we ons weer normaal gaan gedragen, de kans bestaat dat corona de kop weer opsteekt.

Op deze wijze hebben we een variatie bereikt op wat de filosoof Schopenhauer het stekelvarkensdilemma noemde. Een groep stekelvarkens had het zo koud dat ze elkaar opzochten, om zich aan elkaar te warmen. Dat lukte wel, maar ze prikten zich ook hevig aan elkaar, zodat ze weer uit elkaar moesten en het vervolgens weer koud kregen. Uiteindelijk belandden ze in een koel en ietwat pijnlijk evenwicht.

Schopenhauer bedoelde het als een parabel van de menselijke intimiteit: te veel is onprettig en te weinig ook. Maar ook blijkt het een passend commentaar bij de anderhalve meter samenleving waar we ons in bevinden. Het is een gelijkenis voor de operatie die we 'flattening the curve' hebben leren noemen. Hoe vlakker de curve, hoe ongunstiger de naweeën.

Schopenhauer had de reputatie een duivelse filosoof te zijn en gezien het duivelse dilemma waar wij in verkeren, had hij niet zozeer een duivels, als wel een helder oordeel.

Corona en massapsychologie XVII

Verslag uit het kroonjaar 2020

Donderdag 14 mei, de 87^e dag dat corona in Nederland actief is

In de eerste tweehonderdduizend jaar van het bestaan van ons soort mensen is de strijd tegen de natuur een constante factor geweest. In deze strijd heeft de mens spectaculaire overwinningen geboekt, bijna altijd door het ontdekken en leren gebruiken van techniek. Zo bedwongen we het vuur, waardoor we beter en gezonder konden eten, maar waardoor we ook potten konden bakken, brons konden maken, heksen konden verbranden en waardoor we uiteindelijk dank zij stoommachine en elektriciteit over grote hoeveelheden energie konden beschikken. Zo ontwikkelden we steeds betere wapens, waardoor we beter konden jagen en ons vijandige soortgenoten van het lijf konden houden of anderen tot slaaf maken. We leerden kleding maken, hutten bouwen, de zeeën bevaren, dieren en planten domesticeren en aanpassen aan onze wensen en al deze fantastische verworvenheden zijn niets anders dan het bedwingen van de natuur door techniek.

Er zijn enkele gebieden waar de natuur nog meester is: het weer, regenwouden en woestijnen, ziekten en bovenal natuurlijk het toeval, maar we zijn druk bezig daar wat aan te doen. De top van de Mount Everest ziet er al uit als een snelweg na een hevige verkeersramp, de oerbossen zijn we in rap tempo aan het veranderen in vruchtbare landbouwgebieden, de onoverzichtelijke hoeveelheid diersoorten brengen we tot overzichtelijker proporties terug, en de laatsten van elke soort houden we in de dierentuin in leven. Kortom, we zijn bijna meester van de wereld, zodat we daar eindelijk een geordend en goed georganiseerd geheel van kunnen maken.

Corona is, zo opgevat een nare rest van de natuur, waar we wat aan moeten doen. In een vorige blog veronderstelde ik al dat het verontrustende van de epidemie niet lag in de aantallen slachtoffers, maar in het ontbreken van inzicht en controle. Vandaar dat over de hele wereld overheden advies vroegen aan het medische systeem, dat deze controle zou moeten leveren. Dat systeem kon weinig anders bedenken dan een oude en beproefde methode: isolatie.

Vandaar dat over de hele wereld, ook in landen met maar weinig getroffen, dezelfde maatregelen werden genomen, in afwachting van de ultieme technische oplossing: het vaccin of het geneesmiddel. Als er eenmaal een vaccin of geneesmiddel zou zijn was de natuur weer in zijn hok en konden we doorgaan waar we gebleven waren.

Vandaag was er dan ook een oproep van vele oud-politici, waaronder good old Balkenende, om een eventueel vaccin tegen weinig of geen kosten aan iedereen te verstrekken. Dit is een zeer terechte oproep, die de oproepers niets kost, tenzij ze aandelen in pharmaceuticals hebben, maar die tevens tot enkele onverwachte consequenties kan leiden. Wanneer het vaccin net zo werkt als andere vaccins tegen virussen, denk aan griep, dan moet iedereen jaarlijks een shotje krijgen en worden we niet meer spontaan immuun. Wanneer er een geneesmiddel gevonden wordt moet het wellicht constant gebruikt worden, zoals bijvoorbeeld bij aids het geval is. Dat betekent weer dat de macht van de medische organisaties, die toch al heel groot is, nog verder zal groeien.

Dit alles heeft tot gevolg dat de mens nog afhankelijker wordt van het systeem dat we samen hebben opgebouwd, maar dat door slechts enkelen bestuurd wordt en niet steeds op onberispelijke wijze. Dat betekent dat niemand meer overzicht heeft en daardoor niemand meer in zijn eentje verstandig en rationeel kan kiezen, zelfs de machtigste man ter wereld niet. Het betekent ook dat de kosten van deze inspanning opgebracht zullen moeten worden door onze af en toe hevig krakende economie. Het betekent ook dat sommige voorspellingen uit de dystopische science fiction weer een stapje dichterbij zullen komen.

De implicatie van dit alles is, dat iets wat tot heden volgens de natuur verliep en dus puur toevallig was, iets dat soms tot afschuwelijke consequenties leidde, maar zichzelf ook weer herstelde en geen kosten met zich meebracht, net als zo eindeloos veel andere zaken, onder de vleugels van de techniek en het menselijke organisatievermogen gebracht gaat worden. Het avontuur eruit, de bureaucratie erin.

Het wordt dus nog meer mensenwerk en het zal daarom ook wel mensenwerk blijven.

Corona en massapsychologie XVI

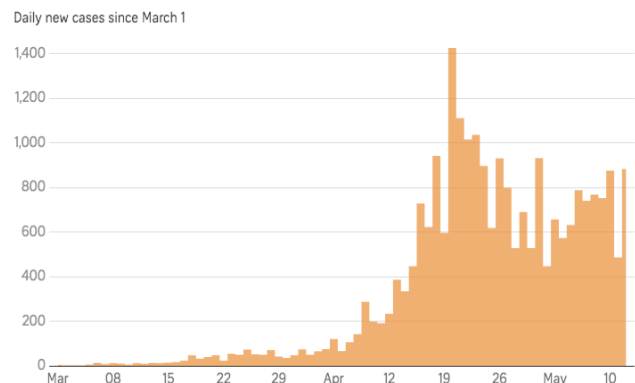
Verslag uit het kroonjaar 2020

Dinsdag 13 mei, de 85^e dag dat corona in Nederland actief is

Steeds vaker hoor je, ondanks de versoepeling van gisteren, de verzuchting: ***Houdt het dan nooit eens op?*** Dat is wel een terechte vraag, maar hij kan op allerlei wijzen geïnterpreteerd worden. “Ophouden”, bijvoorbeeld, kan van alles betekenen, van minder worden tot geheel verdwijnen, maar ook van minder opgemerkt worden tot geheel uit de aandacht wegzakken. “Het” is nog interessanter: het kan betekenen ‘de ziekte’, de overheidsmaatregelen, het dominante gepraat en gedenk over de toestand, de angst, de steeds maar weer nieuwe gezichtspunten die de media aandragen en er is vast nog wel meer. Het woordje “dan” gebruik je als een teken van lichte wanhoop en het ‘nooit’ bevat een variabel tijdspectief. Gaat het hier over weken, maanden, jaren of de eeuwigheid?

Sinds kort lijkt het er op dat aantallen besmettingen en doden aan het dalen zijn, maar dat is voor de media een bedreiging voor de massale en hevige aandacht waar ze aan gewend zijn geraakt. In die zin lijken journalisten wel wat op boetepredikers die het liefst zien dat de gesel Gods voortdurend blijft slaan. Dat is de reden waarom de media voortdurend naar nieuwe invalshoeken speuren, ze beseffen dat hypes per definitie kortdurend zijn en houden dus de grote alomvattende hype levend door steeds maar weer kleine nieuwe hypjes te creëren.

Het laatste hypje op dit moment is getriggerd door een recente stijging van het aantal besmettingen in Singapore. Ze hadden daar voor de bevolking alles piekfijn en mooi op tijd geregeld, maar hadden onvoldoende aandacht gehad voor de grote aantallen legale en illegale gastarbeiders die de zaak daar draaiend houden. In Singapore begon het na 20 april mooi te zakken, maar nu stijgt het weer wat, zoals het grafiekje uit de Straits Times toont.

Dat is natuurlijk reden om luid op de trommel te slaan en dus zitten we nu in de subhype van ‘de tweede golf’. ‘Hoe zal de bevolking reageren op de komende corona tsunami?’, vraagt men dan aan de deskundige. Die vindt het volgende:

REACTIE: De 'reactie van de bevolking' is zeker niet uniform en ik neem aan dat de verschillende groepen wat betreft hun reacties op de overheidsmaatregelen steeds verder uit elkaar gaan drijven. Om de impact van de 2e golf te voorspellen moet dat dus eigenlijk per soort burger gebeuren. Daartoe moet een goede segmentering ontworpen en getest.

INFORMATIEBRONNEN: Tevens dient men te beseffen dat zo ongeveer de enige bron van informatie de media zijn, omdat maar een heel klein deel van de bevolking rechtstreeks getroffen is. Dus hangt in dezen ook veel af van de wijze waarop de media hun werk doen. Gelukkig is dat aanzienlijk eenvormiger dan de segmentering van de bevolking, maar zo langzamerhand gaat het internet met haar vele krochten een steeds belangrijker rol spelen, zodat er toch wel weer variatie ontstaat.

HEROPLAAIEN: Wat de tweede golf betreft: Het is een veel voorkomend verschijnsel: het oplaaien van een krimp. Denk aan Oorlogen, Bosbranden, Maatschappelijke onrust, Economische crises, Slechte huwelijken, de wederopstanding van de PvdA en zo nog wel meer. Wij zijn daar aan gewend en de gebruikelijke gang van zaken is dat we er weer met frisse moed tegenaan gaan.

MEER VAN HETZELFDE: Ook is te voorspellen dat de reactie op de tweede golf erg op de eerste reactie zal lijken: Meer van hetzelfde. Om een originele en innovatieve strategie te vinden is moeilijk: de eerste leidde immers tot een krimp en was dus succesvol. Bovendien: Harde en betrouwbare onderzoeksresultaten ontstaan pas na maanden of jaren, dus we “moeten van de praktijk leren”. De wetenschapper schudt het moede hoofd.

Corona en massapsychologie XV

Verslag uit het kroonjaar 2020

Zondag 3 mei, de 75e dag dat corona in Nederland actief is

Het zo gevreesde virus besmet niet alleen de mens en de nerts, maar ook, en in nog sterkere mate, de menselijke organisaties. Landen, internationale organisaties, bedrijven, ministeries, ziekenhuizen, scholen, sociëteiten, zzp'ers, cafés, of welke vormen van menselijke organisatie ook, zij allen zijn aangetast. Het lijken heel verschillende processen die hier spelen maar als je een beetje goed kijkt zie je talloze parallellen. Dat kan ook niet anders, want de mens is, net als alle levende wezens een organisatievorm. Leven is mogelijk dank zij moleculen die cellen vormen, die organen vormen, en die uiteindelijk vormgeven aan plant, dier of mens.

De eerste parallel is dat het niet zozeer de ziekteverwekker is, die de mens of de organisatie ziek maakt, het is de reactie op die verwekker. De mens krijgt koorts, voelt zich beroerd en stapt in bed, de organisatie gaat na koortsachtig denken en overleggen en er niet goed uitkomen, thuis werken en stapt daarmee ook een beetje in bed. Voor de mens is er geen werkzaam geneesmiddel of vaccin, voor organisaties evenmin. Het lichaam raakt van het virus als het ware in paniek en de organisaties panikereren evenzeer. Corona kan tot de dood leiden, zowel van de mens als van bedrijven, en bovendien bij herstel toch ernstige gevolgen hebben, zowel voor de mens als voor organisaties.

Een andere interessante parallel is dat het virus zich niet zelf vermenigvuldigt, dat doen eigenlijk de menselijke cellen voor hem en met de invloed van de ziekte op organisaties is het niet veel anders: ook die zorgen er door hun eigen reactie voor dat de crisis zich uitbreidt: Hoe meer maatregelen, hoe meer de maatschappij stremt en niet meer goed functioneert en net als bij elke ziekte: dat spreidt zich steeds verder uit.

De verdedigingsmechanismen van mens en organisatie tegen ziekten hebben dus niet alleen positieve gevolgen, ze kunnen ook zeer negatief uitpakken. Ons begrip crisis stamt uit dit besef: In vroeger tijden kregen mensen met infectieziekten vaak hoge koortsen, als poging van het organisme om de indringers te doden en er ontstond dan een race tussen het lichaam en de microben: Wie legde het eerst het loodje? Dit ultieme punt werd door de oude Grieken de *κρισις* genoemd: het keerpunt, de beslissing.

Het ziet er nu naar uit dat de crisis van Corona als ziekte voorbij is. We kunnen nu pas de balans opmaken van wat het heeft aangericht: enkele duizenden doden en enkele duizenden mensen met blijvende longschade. Verder is duidelijk geworden dat de slachtoffers overwegend mensen waren met gezondheidsproblemen die samenhangen met leeftijd en lichaamsgewicht.

Hoe zit dat bij organisaties? De echte crisis zal voor hen in de loop van deze maand ook wel overwaaien en als we de balans opmaken zal, net als bij de mens, een aantal het niet overleefd hebben en anderen blijvende schade hebben overwonnen. Bovendien kunnen economen zich weer een tijdje van de straat houden door te becijferen hoeveel dit alles ons in klinkende munt gekost heeft. Verder zullen we zien dat net als de mens na de ziekte immuniteit opbouwt, ook organisaties dit gaan doen. Ze zullen regels en organisatievormen bedenken voor dit soort noodtoestanden en er zal bovendien een aantal organisaties bijkomen die zich specifiek op aspecten van de pandemie richten. Dat is dan weer een voorbeeld van het “voorbereiden van de vorige oorlog”, maar ja, dat doet het menselijk immuunsysteem immers ook?

Rest de vraag: Wat hebben we aan dergelijke spelletjes, aan het spelen met woorden en betekenissen en het ontdekken van parallellen? Dat is een goede vraag, want vele mensen die schijnbaar heel succesvol kunnen zijn, hebben absoluut geen geduld met dit soort gedoe. ‘Je hebt er niks aan’, is een veel gehoorde reactie. Vandaar mijn antwoord: je hebt er wel degelijk iets aan, omdat het je leert verder te kijken dan je neus lang is.

Dat wordt tegenwoordig wel ingezien en men noemt het dan creativiteit, innovatie, of *out-of-the-box denken*. Het probleem is altijd hoe je dat kunt bereiken en het antwoord is dus:

Door te spelen.

Corona en massapsychologie XIV

Verslag uit het kroonjaar 2020

Zaterdag 25 april, de 65e dag dat corona in Nederland actief is

Als massapsycholoog moet je natuurlijk een opvatting hebben over wat nu de kern van massagedrag is. Die kern bestaat er voor mij niet uit dat er grote hoeveelheden mensen op één plaats zijn, maar dat de situatie niet 'normaal' is, zodat de mensen als het ware met lege handen staan. Hier zijn geen precedents, geen regels, geen vormen van organisatie voor, dus de zaken moeten opnieuw worden uitgevonden. Dat gebeurt vaak in groepjes, door te overleggen, of elkaars gedrag als voorbeeld te nemen en door niet meer georganiseerd en regelvolgend te zijn, maar eerder de emoties vrij spel te laten. Vandaar dat in het algemeen massasituaties een gevoel van vrijheid en opluchting geven, zoals we dat vinden bij feesten, bij festivals, bij grote sportwedstrijden, maar ook bij rellen en revoluties.

De maatregelen die genomen werden naar aanleiding van corona waren dusdanig verstrekkend, dat er duidelijk sprake was van een niet-normale situatie en daarom moest de bevolking zijn gedrag voor een belangrijk deel opnieuw uitvinden. Thuiswerken, hoe doe je dat? Afstand houden, hoe doe je dat? In je elleboog hoesten? Geen handen meer schudden? Niet meer de ogen van je baas of je collega's die je werk en je werkhouding beoordelen. Niet meer naar de kapper, niet meer winkelen, niet meer uitgaan en geen terrasjes. Een continue confrontatie met je kinderen, waardoor het begrip 'quality time' een lachertje wordt. Kortom: Er veranderde veel en dat moet eerst maar eens inslijten.

Op een gegeven moment vinden de meeste mensen wel een nieuwe routine en al die verschillende routines gaan steeds meer op elkaar lijken en voila: een einde aan massagedrag. Zover zijn we nog niet en het ziet er naar uit dat over afzienbare tijd allerlei dingen weer gewoon worden, dus ik verwacht geen grote ingrijpende na effecten van deze crisis, maar spannend is het wel.

Bovenstaande foto's, van de Groningse markt, illustreren dit. Op de linker de vertrouwde situatie van dicht opeen staande kramen en een gezellige drukte, op de ander een soort open ruimte waar mensen zich van de anderen kunnen distantiëren en waar afstanden met linten zijn aangegeven en ordebewaarders rondlopen. Hoe mensen zich over de markt verplaatsen is een functie van hoe die situatie in elkaar steekt. Als alles later weer 'normaal' wordt, gaan de bezoekers zich ook weer 'normaal' gedragen.

Een situatie is niet alleen de lay-out van de kramen en paden, maar ook de bijbehorende regels en de manieren om deze te handhaven. Met die gedachte in het achterhoofd wordt het wat makkelijker zich de post-pandemiale toestand voor te stellen.

Comme d'habitude? Comme d'habitude!

PS. Als u van motetten houdt, kijkt dan eens naar het Corona Motet van Benoit Dumont:

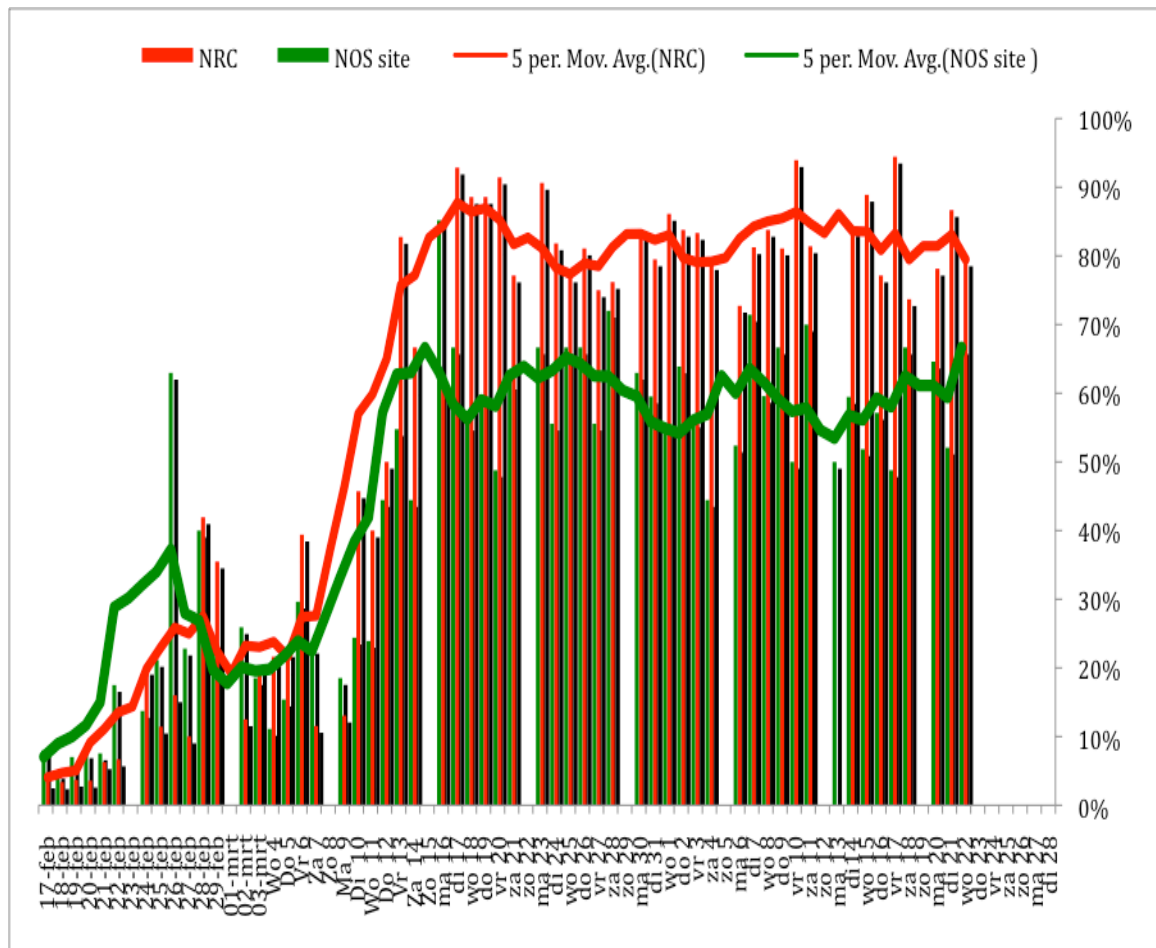
https://youtu.be/UFqgAwH20_I

Corona en massapsychologie XIII

Verslag uit het kroonjaar 2020

Vrijdag 24 april, de 64^e dag dat corona in Nederland actief is

In het eerste blogje behandelde ik de rol van de media en gaf ik een grafiekje waaruit U kon aflezen hoeveel procent van hun kolommen de NRC en de NOS nieuwssite besteedden aan corona en coronagerelateerd nieuws. Dat was niet gering: de NRC gemiddeld 80% en de NOS nieuwssite zo'n 60%. Ik ben het blijven bijhouden, dus hier krijgt u een *update*.

Je vraagt je af waar ze het steeds maar over hebben. Nadere bestudering en eigen ervaring als frequent geïnterviewd ‘deskundige’ leert dat journalisten dit zelf ook wel beseffen en bovendien begrijpen dat je niet steeds hetzelfde moet zeggen. Rusteloos zijn ze dus op zoek naar nieuwe en originele gezichtspunten en voortdurend worden de deskundigen over steeds maar weer nieuwe kanten van de coronacrisis uitgemolken.

Helemaal in het begin wilde men van mij weten hoe deze paniek, dan wel deze massahysterie nou was ontstaan. Als ik dan antwoordde dat de enigen die in paniek dan wel hysterie verkeerden de media waren, begon bij sommigen toch wel een lichtje te branden. ‘Wat moeten we dan doen volgens U?’ vroegen ze dan. Mijn antwoord was dat ze minder emotie in hun berichtgeving moesten stoppen en zich beperken tot feitelijkheden, zoiets als het weerbericht dus. Dan blijft er nog voldoende ruimte voor het andere nieuws en maak je de mensen niet nodeloos bang.

Maar ja, daar stuit je natuurlijk op de grenzen van het economisch/journalistiek mogelijke en dus zijn de media nog steeds bezig te speuren naar potentieel emotionele gebeurtenissen om die dan rijk gegarneerd aan het Nederlandse volk op te dissen.

Wonderlijk dat de ‘kwaliteitskrant’ hierbij voorop loopt.

Corona en massapsychologie XII

Verslag uit het kroonjaar 2020

Donderdag 23 april, de 63^e dag dat corona in Nederland actief is

In 1996 ontving de Amerikaanse historicus William McNeill de Erasmusprijs. Deze McNeill werd onder andere zo beroemd vanwege zijn boek *Plagues and peoples* waarin hij zich verdiept in de manier waarop epidemieën samenhangen met contacten tussen culturen. De basis van zijn verhaal is dat na het uitbreken van een besmettelijke ziekte er resistentie ontstaat en dat epidemieën dus vooral dodelijk zijn in landen waar ze tot dan onbekend waren. We herkennen in deze redenering het begrip 'groepsimmunitet', dat in de discussies over corona een schijnbare bijrol speelt.

In de TV toespraak die Rutte op 17 maart hield kwam dat begrip nog prominent voor. Wat Rutte zei was dat een groot deel van de bevolking het virus uiteindelijk zou oplopen. De maatregelen kunnen dat niet voorkomen, maar zijn allereerst bedoeld om ervoor te zorgen dat we niet allemaal tegelijk ziek worden en daardoor ziekenhuizen overbelast raken. Tegelijkertijd bouwen we, aldus Rutte, daarmee geleidelijk groepsimmunitet onder de bevolking op. Als er later een vaccin bijkomt, kan de groepsimmunitet daarmee verder versterkt worden. Dit was de eerste keer dat in een officiële mededeling van groepimmunitet werd gesproken, maar tevens de laatste keer, daarna is het steeds verdoezeld.

Desniettemin is, in de visie van McNeill, alleen groepsimmunitet een betrouwbare stop op het uitbreken van epidemieën. De adviseurs van onze regering rekenen er kennelijk op dat die toestand ooit via een nog te maken vaccin bereikt kan worden. De natuurlijke weg wordt, om morele redenen die ik in coronablog 11 besprak, niet als een optie gezien.

De strategie van onze regering heet ook wel 'flattening the curve', wat neerkomt op het verlengen van de periode dat de besmettelijke ziekte heerst, zodat er niet teveel mensen tegelijk ziek worden en de gezondheidszorg niet overbelast wordt. Het aantal zieken en doden blijft dus gelijk, alleen wordt het over een veel langere periode uitgesmeerd. Het is vanwege dit verlengen van de crisis dat mensen die ondernemen of op andere wijze zelf hun brood moeten verdienen in een soort kalme opstand beginnen te raken. Zij zien de keuze als: *tien dagen flink ziek versus alles kwijt en helemaal opnieuw hun bedrijf moeten opbouwen*.

Enkele weken geleden werden dergelijke protestgeluiden nog niet gehoord, maar ze beginnen steeds talrijker te worden. Daarin ligt ook de reden voor de voorzichtige versoepeling van de maatregelen, een opstand is immers het spookbeeld van elke machthebber. Het is echter de vraag wat onze regering moet doen. Gaan ze op de huidige trage weg door, dan zal de weerstand na elke kleine liberalisering even dalen, maar dan nog sterker worden. Maar als ze in een te hoog tempo liberaliseren houdt de curve op vlak te zijn, en stijgt het aantal slachtoffers en vooral het aantal besmettingen.

Elke regering die corona op de vervlakkingswijze aanpakt heeft dit dilemma en elke regering gaat daar op zijn eigen wijze mee om: de Franse bijvoorbeeld door een zeer strakke kadaverdiscipline te eisen, de Duitse door inzet van een enorme hoeveelheid gezondheidstechnologie en de Amerikaanse voor zover ik heb kunnen nagaan door te hopen dat met de komst van de lente er niet alleen een eind komt aan verkoudheden en griepjes, maar op miraculeuze wijze ook aan de kroonziekte.

We leven in een interessante tijd, want binnenkort zien we wie gelijk krijgt.

Corona en massapsychologie XI

Verslag uit het kroonjaar 2020

Woensdag 22 april, de 62^e dag dat corona in Nederland actief is

Voorkomen is beter dan genezen, wat een treffende en nuttige waarheid is dat. En net als vele waarheden is hij zo nuttig omdat hij ons aanspoort om te doen wat we nog niet deden. Het lijkt er echter op dat deze stelregel tegenwoordig zo fanatiek in praktijk wordt gebracht, dat het tijd wordt het eens opnieuw te bezien.

Ik ben niet de enige die dat doet, zo'n dertig jaar geleden gebeurde dat al door een Amerikaanse socioloog, Aaron Wildavsky, die opmerkte dat we in de hele menselijke historie nog nooit zo veilig en gezond waren geweest en tevens nog nooit zo bang. Hij pleitte ervoor om het begrip preventie een andere gestalte te geven: we zouden niet moeten plannen voor alle mogelijke eventualiteiten, want daar is geen beginnen aan. Nee we zouden er voor moeten zorgen dat de opvang van onveiligheid flexibeler zou worden, slagvaardiger en specifiek en hij noemde die nadruk op 'trial and error' Resilience, ofwel Veerkracht. Wat is daarvan de achtergrond?

Grote organisaties hebben de neiging zichzelf steeds beter te organiseren, dat wil zeggen de onderlinge afhankelijkheid van de onderdelen steeds beter te regelen en daardoor efficiënter te werken. Dat werkt prima als alles normaal is, maar bij plotselinge en onverwachte gebeurtenissen is dat een ernstig nadeel. Vandaar dat de kern van resilience is, dat de organisatie moet kunnen doorfunctioneren als een willekeurig onderdeel dat niet meer doet. Dat kan alleen als alle onderdelen ook zelfstandig kunnen functioneren, als de organisatie bestaat uit autonome groepen. Dus niet een aparte technische tak, of een communicatieafdeling, nee, in elk onderdeel moeten technici en communicators zitten.

Resilience: Monty Python's Black knight

Als we nu kijken naar hoe we ons door de corona crisis heen worstelen, dan valt het ineens op dat de virologen alleen naar het virus kijken, de statistici alleen naar de cyfers, de IC deskundigen alleen naar de IC's, en de economen alleen naar de economie. Aan het kabinet dan de taak om van die veelheid aan adviezen een samenhangend beleid te smeden. U snapt dat daar wel eens wat mis gaat, al was het alleen maar omdat het kabinet geen psychologisch advies inwint.

Of ze daar trouwens Martin Appelo voor zouden moeten nemen is de vraag. Die sloeg vanmorgen op Radio 1 wild om zich heen, verketterde de regering en voorspelde een volksopstand. Zo moet je dat niet doen, lijkt me. Als ik echter de gronden waarop collega Appelo zijn woeste uitingen baseert zou moeten raden, dan kan ik wel wat dingen bedenken, zoals U in het voorgaande zag.

Op Appelo's uitlatingen volgde nogal wat commentaar, dat er eigenlijk allemaal op neerkwam dat hij iets in de openbaarheid bracht dat duidelijk aan de borreltafel thuishoorde. Dit soort kleine stormpjes zijn natuurlijk eigen aan de situatie waar we nu in zitten. De preventieve maatregelen zijn immers gebaseerd op een morele redenering: we mogen de zwakkeren niet in de steek laten. Zodra iemand als Appelo, Gordon, Jort Kelder, of Doutzen Kroes iets verkeerd zegt komt de oeroude inquisitiereflex naar boven: de zondaar moet schuld bekennen en zijn opmerkingen intrekken.

Alleen zo kunnen we het gevoel van de eigen morele voortreffelijkheid behouden.

Corona en massapsychologie X

Verslag uit het kroonjaar 2020

Dinsdag 15 april, de 55^e dag dat corona in Nederland actief is.

Angst

Angst is een belangrijke factor in het leven van mens en dier. We hebben er niet zo vreselijk vaak last van, maar als we angst voelen bepaalt dat in belangrijke mate ons gedrag. Kenmerkend voor angst is dat het allerlei andere motieven en emoties verdringt, angst heeft voorrang. Daar zijn we niet steeds blij mee.

Angst wordt belangrijk gevonden, maar is tevens nogal onbegrepen. Het is daarom nuttig na te gaan waar, wanneer en hoe angst ons leven beïnvloedt.

De mening bestaat, al is niet direct duidelijk bij wie, dat tegenwoordig de angst sterker is dan vroeger, en daar wordt dan al gauw aan gekoppeld dat de wereld waarin de mens leeft dus ook gevaarlijker is dan die van vroeger. Dat laatste is aantoonbaar niet waar, zoals Steven Pinker in zijn boek 'The Better Angels Of Our Nature' (2011) liet zien. Dus blijft de vraag waarom we dan wel zo bang zijn; als we tenminste bang zijn, want eigenlijk is dat nog niet echt goed onderzocht.

Waarom mensen in Nederland banger zouden zijn dan vroeger is wel te beargumenteren. Zo wordt gesteld dat door de steeds verder gaande technologisering steeds grotere gevaren ontstaan, of vinden sommigen dat we ons bewuster worden van de vele gevaren door de steeds meer in ons leven doordringende media. Dit soort ontwikkelingen als een trend te zien maakt ze nog eens extra bedreigend. Omdat in Nederland alles aantoonbaar veel later gebeurt dan in de Verenigde Staten (zie Tabel 1), is het voor Nederland een ongunstig omen dat de angst in Amerika reeds enkele decennia zulke heftige vormen aanneemt. Een goede beschrijving hiervan in boekvorm levert Glassner (1999). Ook illustratief zijn de opsommingen van zgn. Scares (massale hype-achtige angsten) op internet. Een lijstje van scares die tot Nederland doordrongen levert Tabel 2. In de USA kwamen er in die periode veel meer voor. De rode items betreffen ziektes, de zwarte andere gevaren.

Alles gebeurt hier twintig jaar later

USA	Nederland
• 1886 Coca Cola • 1900 Business schools • 1902 Professionalisering football • 1910 Management systeem • 1918 Rokende vrouw is normaal • 1920 Afbetaling • 1930 Reclame en PR • 1935 Auto/ Wonen en werken • 1940 Jeugdbendes • 1940 Innovatie als waarde • 1948 Hell's Angels USA • 1950 Credit Cards • 1950 Junkie-cultuur • 1950 Jeugd-cultuur • 1960 Kinderachtigheid als norm • 1980 Universele obesitas	• 1928 Coca Cola • 1947 Nijenrode • 1954 Professionalisering voetbal • 1970 Management systeem • 1960 Rokende vrouw is normaal • 1950 Afbetaling • 1950 Reclame en PR • 1960 Auto/ Wonen en werken • 1980 Jeugdbendes • 1970 Innovatie als waarde • 1978 Hell's Angels Nederland • 1966 Credit Cards • 1970 Junkie-cultuur • 1970 Jeugd-cultuur • 1990 Kinderachtigheid als norm • 2000 Universele obesitas

Tab 1. Ontstaan van culturele elementen in twee culturen (© vdS, 2005)

2020	Corona virus	
2019	Ebola	
2018		
2017	Rubber in kunstgras	Fipronil in eieren
2016	ZIKA	
2015	MERS	
2014		
2013	Ebola	
2012		
2011	Borstimplantaten	Cannabis
2010	MRSA	
2009	H1N1(Varkensgriep)	Q koorts
2008	HPV vaccin	Babymelk melamine
2007	Lood in verf	Giftige soja saus
2006	Transvetten	
2005	Ziekte van Lyme	Formaldehyde Mie
2004	SARS	
2003	H5N1(Vogelgriep)	SARS
2002	HRT	
2001	Anthrax	Gezondheidsterrorisme
2000	BPA in Plastic	

Tab 2. Scares die in de laatste 25 jaar tot Nederland doordrongen (© vdS, 2016)

In deze betrekkelijk korte inleiding trof u al aan dat angst een belangrijke emotie is, dat ze niet constant is, dat ze sterker lijkt geworden, terwijl de wereld veiliger is, dat het niet zeker is dat we zo bang zijn als de media suggereren en dat het misschien eerder om waarneming gaat dan om feiten. Het is kortom nogal een rommeltje, dus besloot ik er maar eens voor te gaan zitten.

Hoe is angst begonnen?

Niemand die het weet maar je kunt er wel naar raden, een toestand die eigenlijk geldt voor de hele evolutionaire psychologie: We worden geboren met een enorm arsenaal aan mogelijkheden, zoals Taal, denken, waarneming, motivatie, mobiliteit, et cetera, maar het is lastig experimenteel te onderzoeken hoe die ontstaan.

De vraag die een evolutionair psycholoog zich zou kunnen stellen is: welke functie kan angst gehad hebben in de natuurlijke selectie. Aan welke voorwaarden moet een organisme voldoen om op angst selectiedruk te leggen, ofwel, om ervoor te zorgen dat er steeds meer individuen komen met het vermogen tot angst.

Allereerst moet je een mobiel en zelfsturend organisme hebben dat kan bewegen, een dier dus. Als je jezelf niet kan sturen, ergens naartoe of ergens vandaan, is angst een zinloze ervaring, maar als je kunt vluchten is angst wel degelijk functioneel. Vandaar dat het een veilige gok is dat grassprietten niet bang zijn om door een koe opgegeten te worden, maar muizen wel degelijk bang zijn voor de kat.

Een tweede voorwaarde zou kunnen zijn dat die angst functioneel effectief is. Het zou zo moeten zijn dat individuen met het vermogen tot angst gemiddeld meer kinderen grootbrachten dan de angst-vrijen. Tenslotte, omdat de evolutie voor *soorten* opgaat, zou het dier de angst ook op andere manier moeten kunnen uiten dat alleen door vermijding of vlucht, angst moet ook communicatief zijn, dan werkt ze tevens ten voordele van de soortgenoten. Dit betekent onder meer, dat we angst als emotie opvatten en dat angst de neiging heeft 'besmettelijk' te zijn. Angst moet dus naast de erbij horende actietendentie ook op andere wijze dan door locomotie uitgedrukt worden (bv houding, uitdrukking, vocalisaties) en de angst-emotie moet een sterke belevingscomponent hebben.

Bacteriën in een oplossing zwemmen weg van een druppeltje zuur dat in de bak gegooid wordt, maar van angst spreken we in zo'n geval eigenlijk niet. Het is niet erg voorstelbaar dat emotie in die uiterst primitieve zenuwstelseltjes kan optreden. Een interessanter vraag is of insecten, wormen of vissen angst voelen bij het vluchten. Daar is bij mijn weten nog geen goed antwoord op gegeven. Maar eenmaal aangekomen bij de vogels of de zoogdieren herkennen we de emotie angst onmiddellijk. Het lijkt er sterk op dat het uitzenden van angstkreten of andere signalen een evolutionaire functie heeft, dieren helpen zo hun jongen en soortgenoten immers om ook alert te worden op het gevaar. Angst voldoet dus bij uitstek aan de definitie van emotie: een innerlijke beleving gekoppeld aan gedrag.

Hoe lang duurt angst

Als angst een emotie is, wordt ook duidelijk dat angst, net als elke emotie, een tijdelijke zaak is: ze blijft voornamelijk beperkt tot het waarnemen van een bedreiging in de eigen situatie en als die bedreiging voorbij is, is de angst in principe ook over. Natuurlijk zijn er individuele verschillen in de snelheid waarmee de angst komt en gaat en in de intensiteit van de emotie. We duiden dat aan als de persoonseigenschap bangheid of vreesachtigheid. Sommige katten, paarden en mensen zijn sneller bang dan anderen en bij sommigen duurt de angst langer. Maar individuen die heel veel bang zijn kunnen de andere verrichtingen die horen bij overleven, zoals kinderzorg, voeding, voortplanting, jagen, status verkrijgen et cetera, minder goed verrichten dan de wat normalere exemplaren, zodat dit extreme type de neiging heeft zich uit de genenpool te verwijderen, evenals trouwens de individuen zonder vrees, de helden. Ook die krijgen relatief weinig nageslacht en zijn als type dus zeldzaam in een normale populatie. Emoties zijn typisch kortdurend, voor de langere termijn zijn verdere maatregelen nodig, maar altijd dient bedacht dat gewenning een belangrijke rol speelt en dat angst onderdrukt kan worden, maar vaak toch weer ergens de kop opsteekt (denk aan PTSS). De verdere reacties op angstaanjagende stimuli vinden voor een groot deel hun basis in leerprocessen. We leren

omgaan met angstaanjagende stimuli door gedragingen als preventie, vermijding, verhoogde controle, mimicri, of rationele herformulering (zoals bijv. Humor, of relativering).

Wat doet angst?

Angst heeft invloed op een aantal basale processen. Allereerst hangt angst natuurlijk samen met waakzaamheid, met *arousal*. Het lijkt er op dat angst een krachtige sturende werking uitoefent op onze aandachtsprocessen (Vuilleumier, 2006). Een belangrijk effect hiervan is funnelling ofwel 'tunnelvisie'. Angstaanjagende stimuli lijken meer gecontroleerde doelstellingen te overrulen, zij het niet onvoorwaardelijk.

Op gedragsniveau heeft angst een aantal bekende effecten. Het versterkt ontwijkingsgedrag en vlucht en vermindert toenadering. Daarnaast heeft het een positieve invloed op 'Freezing', vooral bij jonge individuen. Ook kunnen defensief Dreigen en Aanvallen voorkomen. Angst activeert daarmee het Fight-Flight systeem met de bijbehorende Freeze reactie. Wat meer recent is een vergelijkbaar systeem van activatie/inhibitie voorgesteld: BIS/BAS, waarbij angst gedragsinhibitie (BIS) oproept (Carver & White, 1994), maar erg veel nieuws heeft dat niet te bieden.

Angst verhoogt de arousal in sterke mate en wordt gevoeld als een bij uitstek onaangename emotie. Angst heeft de neiging ons gevoel van controle aan te tasten.

Op de lange termijn leidt een permanent hoog angstniveau tot verschijnselen als stress, burnout of PTSS. Langer durende angstniveaus die betrekking hebben op een bepaalde stimulus worden aangeduid als Fobieën.

Angst is gemakkelijk te herkennen: De gelaatsuitdrukking die vertoond wordt door angstige mensen is gekenmerkt door opgetrokken wenkbrauwen en opengesperde ogen, het NV gedrag is eerder terughoudend dan uitbundig maar grote agitatie komt ook voor. Afwerende gebaren zijn in sommige situaties kenmerkend. De visuele aandacht is sterk gericht op de angstaanjagende stimulus en de bewegingsrichting is er overwegend vandaan. Vocalisaties zoals gillen, of 'help' roepen komen veel voor.

Waardoor wordt het ontstaan van angst beïnvloed?

Er is een groot aantal factoren bekend die van invloed zijn op de waarneming van risico en daarmee op het mogelijk ontstaan van angst.

Zelfbetrokkenheid. Angst wordt sterk door persoonlijke betrokkenheid bepaald (Zelf, kinderen, partner)

Controle. Als we zelf rijden zijn we minder bang dan als een ander rijdt. Als we zelf mogen kiezen minder bang dan als ander voor ons kiest. Hoe onzekerder, hoe banger.

Vertrouwen. Hoe meer vertrouwen we in iets hebben, hoe minder we bang zijn

Ervaring. Angst kan gemakkelijk aangeleerd of geconditioneerd worden, maar evenzeer wordt het makkelijk afgeleerd.

Vicarieuze ervaring. Verhalen over angst bij anderen, of frequente waarschuwing, kan in sommige gevallen leiden tot angst voor iets zonder dat er eigen ervaring mee bestaat.

Besmetting. Angst kan ontstaan bij waarneming van mensen die angstig zijn (Affect diffusie). Hoe sterker die mensen verwant zijn, hoe sterker de besmetting

Hormoonspiegels. Mannelijke hormonen lijken angst tegen te gaan, vrouwelijke bevorderen angst. Soms wordt het tegenovergestelde gerapporteerd (bv. bij ratten)

Gruwelijkheid. Door een haai opgegeten worden is beangstigender dan een hartaanval

Natuurlijkheid. Door mens geschapen risico's zijn beangstigender dan natuurlijke. Denk aan Genetische manipulatie, Radioactiviteit, Terrorisme, Milieuvervuiling

Nieuwheid. Het nieuwe, onbekende jaagt angst aan, vgl Zika vs Malaria

Catastrofe. Rampen en ongelukken zijn angstaanjagender dan chronische gevaren.

Opbrengst. Activiteiten met een potentieel hoge opbrengst zijn minder beangstigend

Al deze variabelen beïnvloeden de attentie, de risicoperceptie en de overgang van verhoogde attentie naar angst. Het basismodel is dus: Aanwezigheid potentieel gevaar>verhoogde attentie> diagnose als werkelijk gevaar>activering fight/flight mechanisme>bij uitbliven succes: angst.

Angst en de media

Hoe komen mensen eigenlijk aan al die beangstigende gedachten? Laten we beginnen met een fundamenteel onderscheid: Angsten ingegeven door eigen ervaring en angsten ingegeven door berichtgeving in de media. Over dit laatste heeft Hans Beerekamp, de TV criticus van de NRC, enkele interessante observaties:

Beerekamp heeft een zelf gestelde taak: de beeldvorming bewaken. Sinds de jaren negentig ziet hij het beeld van de werkelijkheid op tv steeds meer uiteenlopen met het echte leven. „De Nederlander denkt: ‘met mij gaat het goed, maar met de wereld gaat het slecht’. Dat komt grotendeels doordat hij wordt bang gemaakt. De tv vertelt de kijker: ‘Uit onderzoek blijkt dat u binnenkort doodgaat’. Allemaal aandacht voor kanker, diabetes en zeldzame ziektes die nagenoeg alleen op tv bestaan.” Volgens Beerekamp vertelt de tv ons dat het buiten levensgevaarlijk is: „Als we de televisie moeten geloven, kunnen we de gezondheidszorg niet meer betalen, staat de euro op instorten, jokken alle politici, en rukken aan de lekke oostgrens de Rus en de moslim op. Volgens de tv heerst overal om ons heen chaos, dus moeten we de bruggen ophalen. De televisie zaait angst. Zo heeft de tv het klimaat voor Fortuyn en Wilders geschapen.” (Interview NRC 24-12-2015)

Er zou dus wel eens iets fundamenteels schuil kunnen gaan achter het onderscheid: Eigen ervaring versus Media.

Twee soorten angstaanjagendheid

We zagen hierboven dat angst een product is van evolutionaire druk: individuen die niet in staat zijn angst te voelen hebben maar geringe overlevingskansen. Individen die voortdurend angstig zijn trouwens ook, maar dat is het punt hier niet.

Die angst betrof, in de periode waarin het vermogen angstig te zijn ontstond, altijd de onmiddellijke omgeving van het individu. Bij bacteriën was dat enkele millimeters, bij mensen enkele kilometers. Dat is heden ten dage nog net zo voor angst die uit eigen ervaring voorkomt. Ik geef u een lijstje van dit soort angsten en u ziet makkelijk in dat om angst te voelen U zelf met het betreffende object of de betreffende gedachte lijfelijk geconfronteerd moet zijn of worden.

Reële angsten, bijv bij dreigende ongevallen of andere bedreigende onzekerheden, Angst voor de dood, Angst voor het onbekende.

Angsten voor bijzondere omstandigheden: Hoogtevrees, Vlieg angst, Angst voor de tandarts, Angst voor onweer,

Ziekelijke angsten voor normale dingen (Fobieën): Bijv.: voor Spinnen, Honden, Ruimte, Opsluiting, Blozen, Falen, Separatie, Binding, Dik worden, Sociale omgang, Spreken in het openbaar, of de toekomst. Ook angst voor dingen die in onze cultuur abnormaal zijn, maar in andere niet plegen we als ziekelijk aan te duiden: Angst voor spoken en geesten, voor hekserij en tovenarij, voor geheime diensten, en voor andere stammen of bevolkingsgroepen.

Anders is het met angsten die ontstaan door berichtgeving in de media. Daar hoeft u helemaal niet lijfelijk mee geconfronteerd te worden, het is voldoende als men aantoon dat anderen ermee geconfronteerd werden. Hoe indringender de beelden, hoe sterker de identificatie met het slachtoffer kan zijn, maar het blijft een vicarieuze (zich in de plaats stellen van) ervaring. Opvallend bij angstaanjagende mediaberichtgeving is dat ze sterker werkt naarmate de gebeurtenis dichterbij is, en dat zowel in geografische als in psychologische zin. Zo werkt een bomaanslag beangstigender als ze in Brussel dan in Madrid gebeurt, als ze eergisteren dan tien jaar gelden gebeurde en als er Nederlanders bij betrokken zijn dan als het ‘alleen maar’ buitenlanders waren. Een lijstje van angsten ingegeven door mediaberichtgeving volgt hieronder

Angsten voor politieke ontwikkelingen: Salafisme, Terrorisme, Regeldruk, Rechts en Links extremisme, *Angsten voor vergiftigingen*: Fijnstof, Roken, Voedselvergiftiging, Chemisch afval, Inoculaties *Angsten voor ziekten*: Corona, Zika, Ebola, MERS, Influenzasoorten, Q koorts, Mazelen, MRSA, Lyme, SARS, TBC, Malaria

Angsten voor vreemdelingen: Zigeuners, ‘Testosteronbommen’, Immigranten, Joden, Marokkanen, Russen, Dieren en planten die hier niet horen,

Angsten voor bijzondere situaties: Angsten voor invasies motorbendes of criminelen, Angsten voor komend AZC in buurt, of komende huisvesting verslaafden, Angsten voor bomaanslagen in stations, luchthavens etc., Vuurwerkongevallen bij jaarwisseling

Wonderlijk is dat angst voor ongelukken in huis of op het werk niet of nauwelijks in de media voorkomt, evenmin als angst voor de gevolgen van sportbeoefening, terwijl die categorieën in onze Westerse wereld de hoofdoorzaken zijn van verwonding en gewelddadige dood.

Hoe is het te verklaren dat er zo'n groot verschil bestaat tussen de twee soorten angst? Dat moet wel iets met het wezen van de media te maken hebben. Wezenlijk voor de media is het uit zijn op aandacht. De waarde van een krantenartikel of een TV nieuws item wordt gemeten met een aandachtsindex: de Nielsen rating, of zoals wij dat hier noemen de kijk en luister cijfers (bij gedrukte media is dat de oplage). Een journalist is dus beter als hij hoger en vaker scoort en daarom zoeken journalisten gebieden op waarvan zeker is dat het publiek er attentie voor zal hebben. Gegeven de voorgaande analyse van angst zullen dat dus vaak angstaanjagende gebeurtenissen zijn, maar dan niet uit de onmiddellijke omgeving van de arme mediaconsument, omdat daar meestal weinig verschrikkelijks gebeurt, maar uit de gehele wereld. Bovendien zal dat niet gaan over werkelijke gevaren, zoals keukentrapjes, maar over nieuwe, gewelddadige en emotioneel aansprekende gevaren, zoals SIKA of zelfmoord terroristen.

Globalisering en media

De wereld wordt daarmee, zoals McLuhan zo aardig beschreef, tot een Global Village, met de media in de rol van dorpsomroeper. Dit verklaart tevens de statusverschillen tussen de media: Hoe groter het gebied waarover nieuws geleverd wordt, hoe hoger de status. Vergelijk maar eens de Omroep Brabant, die zich kennelijk nauwelijks aan de dorpspomp heeft onttrokken, met CNN of Al Jazira.

We zagen dat de belangstelling van mensen minder wordt met grotere afstand. De media moeten daarom bij rampen en dergelijke die ver weg zijn, extra inspanningen doen om het nieuws toch aandachtstrekkend te maken. Vandaar de vele emotionele filmpjes over hongersnoden en ziekten als ebola, of over moordpartijen en oorlog. Omdat te verwachten is dat een zekere afstomping zal plaatsvinden, zijn de media genoodzaakt zichzelf voortdurend te overtreffen in de beschrijving en afbeelding van ellende. Daar zijn zelfs prijzen voor, zoals bijvoorbeeld de World Press Photo awards of de Pulitzer prijs.

Sociale media

Een recent opgekomen factor op mediagebied zijn de sociale media. Het belang ervan wordt in de opwindende van het nieuwe gemakkelijk overschat (Postmes e.a., 2013). Veruit het grootste deel van de communicatie in deze media betreft 'impression management', het uitstralen van een bepaald imago. Veruit het grootste deel van dat impression management bestaat weer uit het tonen van plaatjes, al dan niet met korte bijschriften. Een klein deel betreft het geven van opinies en een nog kleiner deel, voornamelijk geconcentreerd rond het programma Twitter, bevat ook wel eens directe verslagen van ervaringen. Bovendien biedt het internet de mogelijkheid snel foto's en filmpjes van gebeurtenissen te verspreiden. Voor een belangrijk deel komen al deze activiteiten ons via de websites van de reguliere media onder ogen. Wanneer deze vorm van amateur journalistiek angstaanjagende gebeurtenissen betreft, speelt ze dus een rol in de algemene beeldvorming. Typerend is bijvoorbeeld de gang van zaken rond de Londense rellen, waarbij op Twitter een grote hoeveelheid geruchten de wereld in werd gestuurd (Guardian, 2011). Het interessante hier was, dat het voor het eerst mogelijk werd getalsmatige uitspraken te doen over het ontstaan en verdwijnen van geruchten. Onder meer bleek dat via Twitter een snelle check mogelijk was op onterecht angstaanjagende berichten. De ontwikkelingen rond de sociale media zijn nog in volle gang zodat een afgewogen oordeel voorlopig nog niet gegeven kan worden.

SAMENVATTING

1. Angst is een emotie om vlucht voor te bereiden
2. Als je niet weet waarheen te vluchten bevries je maar
3. Angst is kortdurend, na enkele dagen zelfs spoorloos verdwenen
4. De media zijn zeer geïnteresseerd in angst, omdat het andere emoties en gedachten verdringt, maar na enkele dagen is het publiek gewend en is verdere berichtgeving dus niet meer interessant voor de media
5. Bij langer durende angsten doen de media dus hun best steeds nieuwe beangstigende aspecten te zoeken.
5. Door angstwekkende boodschappen ('iedereen is bang' etc) hebben de media dus een patent middel om kortdurende aandacht te krijgen. Dat heet 'hype'.
6. Daarmee verdienen de beleggingsmaatschappijen hun geld en de journalisten hun carrière
7. De geloofwaardigheid van de media begint daardoor te dalen

LITERATUUR

Carver, C. S., & White, T. L. (1994). Behavioral inhibition, behavioral activation, and affective responses to impending reward and punishment: The BIS/BAS scales. *Journal of Personality and Social Psychology*, 67, 319-333

Glassner, B. (1999). *The Culture of Fear: Why Americans are Afraid of the Wrong Things*. New York, NY: Basic Books.

Guardian, (2011) *Reading the riots*. <http://www.theguardian.com/uk/interactive/2011/dec/07/london-riots-twitter>

McLuhan, M (1964). *Understanding media: The extensions of man*. NY: McGrawHill.

Postmes, T, Bezouw, M van, Täuber, S. & Sande, J.P. van de (2013) *Stampij en sociale onrust in Nederland?* Groningen, RuG/Biza

Sande, J.P. van de (2013) *11 manieren om naar massa's te kijken*. Utrecht, TSC academy

Corona en massapsychologie IX

Verslag uit het kroonjaar 2020

Woensdag 15 april, de 49^e dag dat corona in Nederland actief is.

Corona werkt als een soort hogedrukpan. Dat betekent dat allerlei ontwikkelingen sneller gaan dan normaal en dat heeft grote gevolgen voor het nieuws. We zagen in een eerdere blog al dat het nieuws ingrijpend veranderd is: het gaat niet meer over wat gebeurd is, maar over wat komen gaat. Een waterval van uitspraken over de toekomstige tijd, gemengd met een forse scheut emotie, is wat men tegenwoordig als nieuws brengt. En als dat door een kwaliteitskrant gebracht wordt, is het dus kwaliteitsnieuws. De NRC bijvoorbeeld trok vandaag (15 april) de doos met chocoladeletters open:

IMF schetst een gitzwarte toekomst voor de economie

Is dat nieuws, dat een gerespecteerde financiële instelling in zijn halfjaarlijkse prognose pessimistisch is? Nou nee, het echte nieuws is natuurlijk dat we het heel zuur gaan krijgen en als reactie op deze zekerheid een nieuwe angst erbij zullen verwerven: niet alleen gaan we dood door de vreselijke ziekte, we gaan ook nog eens in stinkende armoede dood. Een boodschap die er goed op berekend is de gemiddelde NRC lezer wakker te schudden. Goddank is er dan nog Kamagurka om enige nuance aan te brengen.

In mijn vorige blog schreef ik over de trendwatchers, nou, de NRC kan er dus ook wat van. En als men ze op het vreemde van hun journalistieke arbeid zou wijzen, dan zeggen ze natuurlijk dat alles in het publieke belang is en bovendien dat zij het niet zijn die dat zeggen, maar dat het IMF dat zegt en wie zou dat niet vertrouwen?

Ook andere te vertrouwen instellingen worden voor de moderne nieuwsvoorziening gebruikt. Zo stelt het WHO, zonder bewijs, dat de crisis leidt tot een toename van huiselijk geweld en dus staat in diezelfde NRC een artikel van twee pagina's over huiselijk geweld, dat bij nadere beschouwing alleen maar weergeeft dat allerlei mensen en instanties die zich normalerwijze bezig houden met dat huiselijk geweld, een grote toename vrezen. Logisch wanneer dat je verdienmodel is, lijkt mij, maar die gedachte wordt door de journalist niet verwoord. Te cynisch wellicht? In elk geval doet de krant grote moeite om 'human interest' in het verhaal te brengen. De hulpverlener Nelleke Wannet wordt rechtsonder in grote letters geciteerd als zeggend: 'Je gaat niet bellen als de dader thuis is. Dat is doodeng.' Kennelijk is dat wat de media ons willen zeggen: *Het wordt doodeng*.

In verschillende van mijn blogs behandelde ik de media, en dat is voor een massapsycholoog op het eerste gezicht vreemd. Ik moet het immers over de massa, over het volk hebben en niet over de dorpsomroeper. De zaken zijn echter ingewikkelder geworden sinds de middeleeuwen. Ten eerste zijn de media dermate geprofessionaliseerd, dat ze werken op basis van allerlei noties over wat het volk interessant vindt. Helaas is de belangrijkste daarvan nog steeds dat het volk potentieel gevaar het interessantst vindt, met geweld en sex op de tweede en derde plaats. Ten tweede doen de media marktonderzoek en dat heeft enige invloed, al is dat in dezelfde richting als de hiervoor genoemde noties. En ten derde is het niet de taak van de media om de waarheid achter de zaken met veel geduld, intelligentie en samenwerking te onthullen. Daar bellen ze gewoon een wetenschapper voor op, en wanneer die een verhaal vertelt dat in de ogen van de betreffende redacteur publicabel is, komt er een verhaal uit. Zo niet, dan blijft dat stukje waarheid, hoe interessant ook, voor u verborgen.

Corona en massapsychologie VIII

Verslag uit het kroonjaar 2020

Dinsdag 14 april, de 48^e dag dat corona in Nederland actief is.

Toen de ziekte nog net niet in Nederland was, voor het carnaval dus, werden deskundigen zoals ik frequent gebeld met de vraag: Is het Nederlandse volk bang en hoe komt dat? Een rare vraag, dat zult u met me eens wezen. Mijn antwoord was toen dat het volk nog helemaal niet bang was, maar de dienaren van de media wel en dat bij de overheersende emotionele manier van nieuws brengen het volk op den duur ook wel bang zou worden.

Dat bleek inderdaad zo te gaan, als je nu in Nederland op straat loopt kijkt men voor je uit alsof je Willem Holleeder bent. Alleen de jongeren, onder het motto: wij worden er toch niet ziek van, lijken vrij van de met enorme inspanning aangeprate angst.

Uit een beroepsafwijking observeer ik op mijn wandelingen dat uitwijkgedrag: Sexe, leeftijd, sociale klasse, groepsgrootte, en zo meer en ik let op de grootte van de uitwijking en op het bijbehorende nonverbale gedrag. De resultaten bevestigen alle stereotypen, die zijn dus niet zo interessant. Maar nog steeds observeer ik ook de media en dat is wel interessant. Ze gedragen zich als ware muskieten: ze vliegen van het een naar het ander, zuigen er een beetje bloed op, en besmetten zodoende een groot aantal slachtoffers met de heersende mening. Op dit moment gaat het voornamelijk over wat er na de epidemie gaat gebeuren en dan vooral over de economische gevolgen. De pers probeert dus deskundigen te versieren die de toekomst kunnen voorspellen en het is dan ook geen toeval dat ze uiteindelijk bij piskijkers als mevrouw Edelkoort of meneer Bakas uitkomen.

Deze begaafde fantasten vertellen dan dat alles anders zal worden en dat we heel erg moeten proberen daar een positieve draai aan te geven. Geen zieners dus, maar prekers. Wat zeggen ze zoal?

1. Overall ter wereld is een nieuwe consensus ontstaan waarbij welzijn voor welvaart gaat. *Post-growth*-principes zijn meer dan idealen, ze zijn bittere noodzaak (Jason Hickel)
2. Een herschikking van de samenleving (Kim Putters, dir SCP)
3. De decadentie van de modesector, is er voorlopig af. Hopelijk gaat de modesector naar een menselijker tempo (Fiona Heering)
4. Het met moderne technologie volgen van alle burgers waar burgers nu mee geconfronteerd worden, verdwijnt niet zomaar (Yuval Harari)
5. De mensen gaan experts veel meer waarderen, de overheden worden groter, er zal minder individualisme zijn en de polarisatie neemt af (anoniem in de Correspondent)
6. Globalisering is leuk, maar we zijn een paar grote stappen te ver gegaan, Globalling wordt Slowballing (Adjiedj Bakas)
7. Zodra het virus onder controle is, hebben we de mogelijkheid om helemaal opnieuw te beginnen (Lidewij Edelkoort).

(met dank aan Adformatie)

Als je dat zo op een rijtje ziet bent u waarschijnlijk, net als uw columnist, niet erg onder de indruk. Ooit maakte ik voor TVNoord een serie columns in de vorm van een cursus: '*Voorspel zelf uw eigen toekomst*'. U kunt hem vinden op:

<http://www.vandesandeinlezingen.nl/ToekomstZelf.htm>

Als belangrijkste principe zie ik daar dat de dingen sterk de neiging hebben te blijven wat ze waren. Als ik me aan trendwatching mag overgeven zou dat mijn voorspelling zijn: Binnen een half jaar beschouwen we deze ingrijpende periode als een vreemd en nutteloos intermezzo. We zijn dan inmiddels al weer opgelucht bezig met waar we voor het carnaval mee bezig waren. Daarmee wens ik U allen veel succes en plezier.

Corona en massapsychologie VII

Verslag uit het kroonjaar 2020

Woensdag 8 april, de 42^e dag dat corona in Nederland actief is.

Heldendom heet niet voor niets zo: helden zijn in het algemeen inderdaad een beetje dom. Twee beroemde vaderlandse helden, *van Schaffelaar* en *van Speyk*, zijn daar mooie illustraties van, ze maakten zichzelf schilderachtig maar onnodig van kant, het is of je naar Monty Python zit te kijken. Wanneer we op zoek gaan naar het heldhaftige in de coronacrisis komen we al gauw bij de fiere nazaat van Napoleon, Macron uit. Hij spreekt van een oorlog voor gezondheid en hij is zeker niet de enige staatsman die dat doet. Macron lijkt me overigens niet zo dom, dus die zal het wel niet menen, maar al die Bolsanaros of Trumps menen het, in de simpelheid huns harten wel degelijk echt en oprecht. Dat zijn dus de echte helden: zo krachtig als ze dom zijn.

Wij hier in Holland hebben een andere held: Rutte, de man van het gezond verstand. Vandaag blijkt hij zich met zijn team van ministers (een titel die oorspronkelijk dienaar betekende) te hebben beziggehouden met de vraag of gebruik gemaakt moest worden van de superieure spionage techniek die het internet ons biedt. Dank zij de telefoon die ieder bij zich draagt als ware het een rozekrans, kunnen we nagaan met wie elke Nederlandse burger zich in de loop van de dag intiem heeft opgehouden en daarmee kunnen we inschatten hoe hoog zijn of haar kans op besmetting is. Dat leidt dan weer tot gerichte quarantaine maatregelen, die dank zij de smartphone ook nog eens efficiënt gecontroleerd kunnen worden. Een soort enkelband dus. De gedachte stamt uit China en dat is geen wonder. In zo'n oosters en bovendien dictatoriaal geregeerd land hebben ze natuurlijk geen boodschap aan privacy en dat soort gevoeligheden. Wij hier in het westen dragen officieel privacy uit als een hoogstaande waarde, maar als je het de gewone burger vraagt dan ligt die daar niet zo wakker van. De baas van de autoriteit persoonsgegevens, de weggepromoveerde ex burgemeester van Utrecht, heeft daarover ferme taal gesproken: *De Autoriteit Persoonsgegevens gaat streng controleren op privacy-schending, zegt voorzitter Aleid Wolfsen. 'Mensen hebben het recht op leven en op goede zorg, aan de andere kant wil je niet dat de grondrechten van alle Nederlanders worden geschonden. Als de privacy niet gewaarborgd wordt, kunnen die apps er om die reden niet komen.'*

Ik vraag me vaak af waar die enorme nadruk op privacy als waarde nu eigenlijk vandaan komt. Het heeft ongetwijfeld te maken met wantrouwen. Als 'ze' iets van je weten, zullen 'ze' daar misbruik van maken. De vraag doet zich nu voor wie die 'ze' zijn. Is dat de overheid? Wij hebben wel boter op het hoofd: door de perfecte burgerlijke stand, die ook gegevens over afkomst en religie bevatte, werd het de bezetter maar al te gemakkelijk gemaakt om zijn misdaden te begaan. Dat zou betekenen dat bijvoorbeeld België of Frankrijk nu veel minder nadruk op privacy leggen. Ik heb daar geen gegevens over.

Een andere bron van geheimhouding van persoonlijke gegevens ligt misschien in de Aids epidemie. Als van een persoon bekend werd dat hij Aids had, kon hij problemen bij sollicitaties, naar werk, maar ook naar intieme betrekkingen verwachten. Alsof hij een misdadiger was. In zo'n geval is nadruk op privacy volgens sommigen op zijn plaats. Het wantrouwen zou ook het bedrijfsleven kunnen betreffen. Bijvoorbeeld farmaceutische bedrijven of de wapenindustrie gaan letterlijk over lijken als het voor de winst nodig is. Wat de grootste bedrijven van de moderne wereld betreft: voor Facebook, Google, Apple en nog zo wat, is privacy geen punt. Met de mond wordt de waarde heftig en fanatiek beleden, in de praktijk gaat men tot het uiterste om met persoonsgegevens een centje meer te verdienen dan de anderen. Een grote plus en een vette min is samen precies nul.

Het meest waarschijnlijk lijkt het mij een gevolg van individualisering te zijn. Het individu heeft recht op zijn privacy, op zijn eenzaamheid, op zijn onbekendheid. Merkwaardig is dan wel weer met welk een gretigheid die moderne individuen hun privacy opofferen als ze ermee in de media kunnen komen. Volgens Aleid Wolfson mag dat vast wel, maar van hem mag de overheid ons niet verplichten tot inleveren van privacy om levens te redden. De mens blijft een raadsel.

Corona en massapsychologie VI

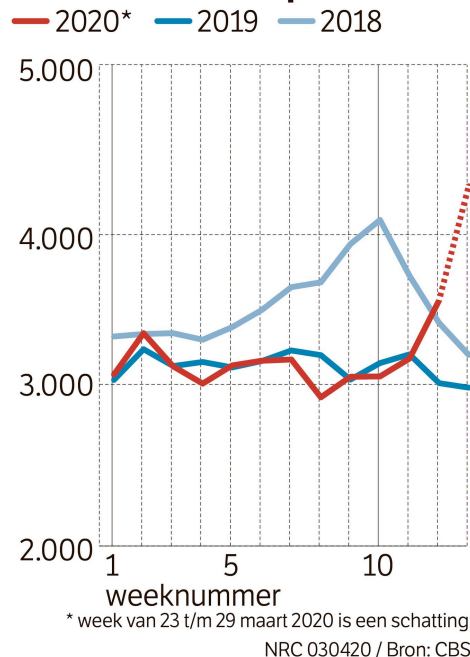
Verslag uit het kroonjaar 2020

Zondag 5 april, de 39^e dag dat corona in Nederland actief is.

Een week geleden rekende ik U voor dat de aantallen coronadoden die gemeld worden, en die de indruk wekken dat we in een soort slachthuis leven, bij nader inzien toch wel iets minder bedreigend zijn. Iets dergelijks meldde vrijdag het CBS. Zij gaven de cijfers per week en ik gaf ze in mijn 4^e blog per dag of per maand, maar dan rekenen we het toch even om.

De cijfers van het CBS zijn door de NRC vervat in een grafiekje, dat in de media maar weinig aandacht kreeg, maar waar wel degelijk belangrijke conclusies uit te trekken zijn. Dit is het:

Aantal overledenen per week

Uit de grafiek kunnen we aflezen dat er normaal iets meer dan 3000 mensen per week overlijden. Dit klopt wel met het aantal van 450 per dag dat ik gebruikte ($7 \times 450 = 3150$). Verder zien we dat in normale omstandigheden, zoals in het jaar 2019 en in dit jaar tot ca 15 maart, het per week varieert, maar niet zoveel.

Verder valt op dat in het jaar 2018, dat een flinke griepgolf kende in februari en maart, een forse verhoging in sterfte plaatsvond. In een periode van 9 weken (week 5 tot week 13) stierven 4330 mensen meer dan normaal zou zijn, dat is 481 meer. Het lijkt redelijk deze oversterfte op het conto van de griep te zetten.

In het jaar 2020, zien we dat vanaf week 11 het dodental bovennormaal toeneemt, tot 29 maart met naar schatting een oversterfte van 1800 personen in drie weken, dat is 600 meer per week. We zijn nu alweer een week en vele sterfgevallen verder en voorlopig zal de epidemie wel doorgaan.

Maar wat me ernstig bevreemdt is dat de griepgolf van 2018 nauwelijks tot enig commentaar in de media leidde, terwijl de corona golf al lang voordat hij ook maar in Nederland was aangeland, al grote golven van publiciteit had veroorzaakt, en de storm is nog lang niet gaan liggen. De kranten wijden nog steeds 70 a 80% van hun kolommen aan corona en daaraan gerelateerde onderwerpen. Daarmee houden ze het vuurtje natuurlijk lustig brandend, want iedereen is er, terecht overigens, van overtuigd dat de corona een grote ramp is. Er zijn echter niet zoveel mensen die

inzien dat de grootte van de ramp ook, en in belangrijke mate, bestaat uit de impact van de voorzorgsmaatregelen. Zoals het er nu naar uitziet zullen die voorzorgsmaatregelen nog wel een maand aanhouden en daarmee de wereld economie verder ontwrichten. Men houdt zijn hart vast.

Gelukkig leert de ervaring met rampen, revoluties en andere grote gebeurtenissen dat zodra de heftigheid over is, het normale leven verrassend snel zijn gewone loop weer herneemt. Maar op dit moment kan men zich dat nauwelijks voorstellen. De mens heeft de neiging om er van uit te gaan dat de huidige toestand 'normaal' is en daarmee bestendig zal wezen. Dit en dergelijke 'biases' (een soort denkfouten) zorgen er voor dat we ongeruster zijn dan nodig is. Ik zal tien van deze relevante denkfouten kort bespreken.

1. Anchoring. De neiging om één bepaald gegeven, in dit geval de dodelijkheid van een ziekte, als uitgangspunt van het denken te nemen.
2. Availability. De neiging om in ons denken platgetreden paden te volgen. 'Wat iedereen zegt'
3. Base rate neglect. De neiging om algemene informatie, bijv. het normale aantal sterfgevallen, te verwaarlozen. (Dat was het onderwerp van deze blog)
4. Confirmation bias. De neiging vooral informatie te zoeken en gebruiken die klopt met de eigen vooroordelen. Luister met deze insteek maar eens naar gesprekken over het virus.
5. Groupthink. Groepen besluitnemers hebben in tijden van crisis extra sterk de neiging tot conformiteit en daardoor weinig kritisch vermogen t.a.v. eigen besluiten.
6. Illusion of control. De neiging om de mate waarin men invloed heeft over gebeurtenissen te overschatten. De huidige maatregelen kunnen de epidemie niet beheersen, maar we doen wel alsof.
7. Loss aversion. De neiging om verlies te vermijden is sterker dan de neiging winst te behalen. Daarom zijn mensen snel bang: er valt hier weinig winst te halen dus wordt L.A. sterker.
8. Neglect of probability. De neiging om bij riskante zaken meer te letten op de ernst ervan, dan op hun waarschijnlijkheid. In mijn blogs heb ik al enkele keren op de lage waarschijnlijkheid van besmetting en overlijden gewezen, maar ik vrees dat dat niets helpt.
9. Authority bias. De neiging om autoriteiten ook over zaken waar ze geen verstand van hebben te vertrouwen.
10. False consensus. De neiging te overschatten wie het allemaal met jou eens zijn. Dat doen we allemaal altijd, dus het is niet iets bijzonders, maar het is wel van invloed op onze reacties op de crisis.

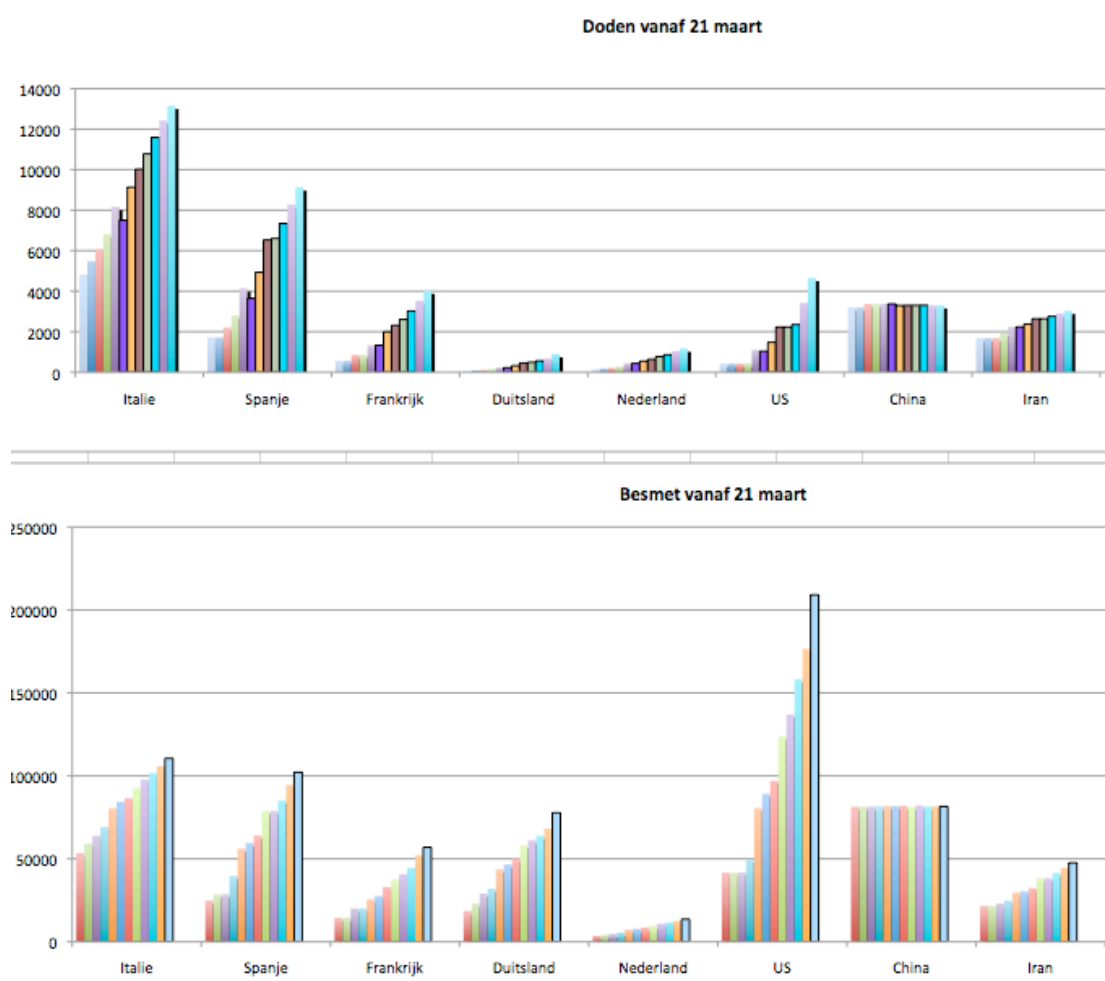
Er zijn er nog veel meer (https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_cognitive_biases), maar wellicht geeft dit al voldoende te denken?

Corona en massapsychologie V

Verslag uit het kroonjaar 2020

Woensdag 1 april, de 34^e dag dat corona in Nederland actief is.

Vandaag staat in de NRC een artikel over de merkwaardige wijze waarop in China met de besmettings- en sterfte-cijfers wordt omgegaan. Dat was voor iemand die de ontwikkelingen volgde allang duidelijk. Omdat ik de boel volgde, verwonderde ik me daar al enige tijd over. Vanaf 21 maart tot vandaag hield ik bij hoeveel mensen officieel besmet waren en hoeveel er overleden waren met de diagnose corona. Ik deed dat voor 9 landen, 5 Europese en 4 overige, gedurende 12 dagen. Uit de grafieken valt gemakkelijk op te maken dat besmetting en sterfte behoorlijk steil omhoogklommen, zij het in Duitsland en Nederland in mindere mate. In China echter blijven de aantallen constant, of zelfs dalen de totale sterfte cijfers ietwat. Ziet U zelf maar:

Het is duidelijk dat China iets aan het verbergen is. Naar te vrezen valt wordt een grote humanitaire ramp weggepoetst. De Chinese autoriteiten hebben daar overigens ruime ervaring in, ze hebben wel voor hetere vuren gestaan. Ook Zuid Afrika, dat wegens de lage aantallen niet in de grafiek is opgenomen, vertoont een merkwaardig beeld. Van 21 tot 29 maart steeg het aantal besmettingen sterk, maar de laatste vier dagen is het praktisch stationair. Ook is het aantal doden in dat land niet in verhouding tot het aantal besmettingen. Het lijkt een beetje alsof het merkwaardige regeringsbeleid rond de grote HIV besmetting zich nu herhaalt voor corona: de Chinese doofpot.

Nadere studie van de grafiekjes leert dat de sterfte in Italië, Spanje en Frankrijk steil en lineair toeneemt, dat die in Duitsland en Nederland eveneens lineair is, maar minder steil. Ook zien we dat de toename in doden in Duitsland en Nederland gelijkenis vertoont, maar dat in Nederland het aantal besmettingen veel lager is. Verder dat de toename in besmettingen en doden in de VS de gevreesde hockeystick-vorm heeft: een versnelde toename en dat voorspelt weinig goeds. Iran tenslotte vertoont een toename, maar het lijkt erop dat de toename in sterfte de laatste dagen minder wordt. Dat kan reeel zijn en wijzen op ingrijpen van een Hogere Macht of het wijst op datamanipulatie. Ik vrees het laatste.

Corona en massapsychologie IV

Verslag uit het kroonjaar 2020

Zondag 29 maart, de 32^e dag dat corona in Nederland actief is.

Vele Nederlanders zijn in deze crisistijden ongerust en angstig. Je kunt je afvragen of dat nu vooral door het dodelijke gevaar van corona komt of dat er iets anders speelt. Een andere kandidaat voor de angst en de ongerustheid is namelijk de mate waarin de autoriteiten de boel onder controle hebben. Over beide factoren krijgen we gegevens via de media. In dit stukje analyseer ik de gegevens over de dodelijkheid van het virus en de overheidsmaatregelen. Op een normale dag overlijden in Nederland gemiddeld 450 mensen. De afgelopen maand zouden normalerwijze dus ongeveer 13500 Nederlanders gestorven zijn. De statistieken vertellen ons dat in de afgelopen maand 771 mensen aan corona zijn overleden. Ook weten we dat corona vooral gevaarlijk is voor mensen met een zwakke gezondheid, dus van die 771 had waarschijnlijk een flink deel, bijvoorbeeld 1/3, zonder de corona ook niet meer geleefd. De geschatte omvang van de totale sterfte in de eerste maand zou daarmee op ongeveer 14000 uitkomen, ofwel een verhoging met 4%.

Dat lijkt niet veel voor een zo diepgaande crisis als die waar we nu in zitten. Het is ook eigenlijk niet zo veel, maar er is meer aan de hand. Het aantal corona doden vertoont namelijk een stijgende lijn. Zo zijn in de laatste week gemiddeld per dag 85 coronapatiënten omgekomen en dat is vergeleken met de normale 450 doden per dag toch wel een heleboel. Volgens de hiervoor gehanteerde rekenmethode zou daarmee de sterfte in de laatste week van 450 per dag naar 510 per dag zijn toegenomen, ofwel met 13%. Binnenkort kunnen we dit checken met de CBS cijfers.

Een stijging met 13% is geen kleinigheid, zeker niet als we er rekening mee houden dat het aantal slachtoffers nog steeds toeneemt en het percentage dus verder kan stijgen. Daar staat tegenover dat de eerste effecten van de genomen maatregelen zich lijken af te tekenen. De onzekerheid blijft echter groot en daar zit vooral het verontrustende in. We wensen eigenlijk bij een naderend gevaar een grote mate van zekerheid en als die niet te geven is, niet door de regering, maar eigenlijk door hun medische adviseurs, dan wordt iedereen ongerust. De media laten niet na het vuur van de ongerustheid wat op te stoken en dat helpt ook al niet.

De mate van ongerustheid zou sterk moeten dalen als een vaccin of een geneeswijze wordt ontdekt. Dan komt immers het gevoel van controle bij degenen die ons door deze crisis moeten leiden terug en daarmee krijgt de bevolking er ook weer vertrouwen in. Crisis is volgens de sociale psychologie namelijk een situatie waarin de leiders het ook niet meer weten*. We zijn de afgelopen drie weken in toenemende mate bestookt met regels over ons gedrag en onderlinge omgang en de overheid heeft het leven in belangrijke mate stilgelegd. Toch levert dat eerder de illusie van controle op, dan een werkelijke. Voor zulke ingrijpende maatregelen wil de gemiddelde Nederlander namelijk wel wat terugzien, anders verliest hij zijn vertrouwen en verzeilen we in een crisis.

Wat ik u met deze kleine exercitie heb willen tonen is dat de angst die door Nederland waart misschien minder met aantallen slachtoffers te maken heeft dan wel met de sociale psychologie van crisissituaties. Gevaren kunnen we best aan, als we maar het gevoel blijven houden dat de boel onder controle is.

* zie: <http://www.vandesandeinlezingen.nl/Hoofd%20essays.htm> en dan het essay: Crisis, leiderschap en vertrouwen

Corona en massapsychologie III

Verslag uit het kroonjaar 2020

Vrijdag 27 maart, de 30e dag dat corona in Nederland actief is.

Een interview dat door een grote krant toch niet geplaatst werd: te kritisch op de media?

Winkelend publiek dat vakkenvullers en cassières agressief bejagent. Wat bezielt deze mensen in tijden van corona?

Volgens de Groninger massapsycholoog Hans van de Sande (77) is er niks nieuws onder de zon. „Er spelen zich honderden keren per dag dit soort taferelen af in winkels in Nederland. Maar nu het gelinkt kan worden aan de corona-crisis bent u er als de kippen bij. De media kloppen dit soort voorvallen veel te veel op.”

Dus het ligt aan de media dat die mensen zich onbeschoft gedragen?

„Kijk, veel mensen hebben nu niks te doen en hen bereiken via de media alleen maar beangstigende berichten. Een deel gaat, om zich af te reageren, het huis verbouwen, een ander deel gaat opruimen en het deel dat niks kan bedenken raakt steeds voller met emoties. Die kunnen dan wel eens als door een adder gebeten reageren. Dat komt doordat ze bang zijn.”

Maar ze hebben ook voldoende redenen om bang te zijn.

„Nou, dat valt enorm mee. Zelfs in Lombardije, waarvandaan we allerlei verschrikkelijke beelden zien in de krant en op tv, zelfs daar zijn van de tien miljoen inwoners maar dertigduizend besmet. Dat is 3 promille. Hoeveel is dat nou helemaal? Ja, covid-19 is een hele lelijke ziekte, maar de kans dat je 'm krijgt en komt te overlijden is heel erg klein.”

Zegt u nu dat we ons met z'n allen schuldig maken aan massahysterie?

„Nee, men is gewoon heel erg bang voor wat komen gaat en de media voeden die vrees. De angst is ook zo groot doordat medici geen controle hebben over dit virus. Er is geen vaccin, geen geneesmiddel. Dus nemen ze maatregelen die suggereren dat ze wel controle hebben: houd afstand, blijf binnen, was vaak je handen, maak alles schoon. En als je dan toch ziek wordt, is het je eigen schuld. Maar er is natuurlijk geen enkele manier om dit virus definitief te ontwijken, behalve dan dat de kans heel klein is dat je daadwerkelijk besmet raakt. Ik word er dan ook niet warm of koud van, hoewel ik midden in de risicogroep val.”

Critici zullen zeggen dat u onverantwoordelijke uitspraken doet.

„Welnee, ik bagatelliseer niet, maar corona is niet de pest, cholera of malaria. Ik baseer me enkel op de getallen. In de hele wereld zijn tot nog toe 21 duizend mensen overleden, op een bevolking van 7,5 miljard. Wat is dat nou? Ik loop elke dag in Groningen twee uur over straat, maak met iedereen een praatje en mij valt op dat de mensen hartstikke ontspannen zijn. Die ene bange mevrouw die mij woedend van het trottoir kijkt, ach, die ontwijk ik dan maar om haar gerust te stellen.”

Corona en massapsychologie II

Verslag uit het kroonjaar 2020

Donderdag 27 maart, de 29^e dag dat corona in Nederland actief is.

Opvallend is dat door de behoorlijke ontwrichting van het normale leven, een groot aantal 'professionals' niets meer te doen heeft. Ze mogen immers niet meer vergaderen en alle dingen waar ze zich mee bemoeiden zijn afgelast.

De mens is echter niet voor 1 gat te vangen, en net zoals eigenaren van eetcafés onmiddellijk eetbezorgdiensten uit de grond stampen, winkeliers plots de verkoopmethoden van hun grootste vijanden, de webwinkels, trachten te copieren, zo ook zien de tallozen die zich competent achten om advies te geven aan mensen die ècht iets doen, hun kans schoon. Een voorbeeld uit velen, in puur steenkolen Nederlands en vandaag ontvangen:

TOOLS TER ONDERSTEUNING ZORGPROFESSIONALS IN TIJDEN VAN CORONA IN ONTWIKKELING

Naast de hierboven genoemde folders, zal een contactpunt psychosociale ondersteuning voor zorgprofessionals worden ingericht door ARQ IVP Hulpverlening. De zelfscreeener veerkracht wordt van daaruit beschikbaar gesteld met specifieke vragen over Corona en de mogelijkheid tot opschaling naar (online) opvang. Ook zal vanuit ARQ IVP Training & Advies trainingsmateriaal beschikbaar gesteld worden over opvang en nazorg. Een en ander is in ontwikkeling en zal steeds worden aangevuld. Daarom zal ARQ IVP geregeld nieuwsbrieven uitsturen met aanvullingen en actuele berichtgeving.

De betreffende instelling tracht zich in deze moeilijke tijden er tussen te wurmen, net zo als al die mensen die tips geven over hoe je de kinderen bezighoudt, hoe je je laptop moet neerzetten, hoe je angst in bedwang houdt of wat ze maar kunnen bedenken.

Met deze strategie imiteren ze de opvolgers van Onze Lieve Heer op aarde. Daarmee doel ik op de medisch specialisten, die deze nieuwe ziekte niet kunnen voorkomen en hem evenmin kunnen genezen, net zo min als OLH iets met de zonde kon. Ze hebben het trouwens druk genoeg, maar een groot deel van die drukte is het geven van adviezen en het geruststellen van ongerust gemaakte mensen. We zien ook nog eens dat vele dokters en medische instituten elkaar tegenspreken, wat in dit beginstadium trouwens onvermijdbaar is en dat verbetert de zaak ook al niet.

Het gebrek aan controle maakt de medische wereld beducht voor de toekomst, immers, de ziekenhuizen zijn steeds verder gestroomlijnd en daardoor niet meer voorzien van reservecapaciteit. Ze zijn efficiënt georganiseerd, heet dat dan. En dat betekent dat als de ziekenhuizen vol zitten met patiënten, zoals dat nu in Noord Italië op enkele plaatsen het geval is, het gebrek aan controle overduidelijk zal worden en dat wil niemand.

Daar ligt een belangrijke reden voor de drastische maatregelen: De medische wereld kan een steil op- en af- lopende epidemie niet aan, dus wil men liever een geleidelijk verloop. Het gevolg is niet: minder slachtoffers, maar: beter gespreide slachtoffers. Dit heeft overigens weer als onverwacht gevolg dat het langer duurt voor er voldoende mensen immuun zijn geworden om de epidemie te doen stoppen.

Maar gelukkig gloren er allerlei soorten hoop door de diepe duisternis die de media ons schetsen. De groei vlakt af! Het besmettingsgetal daalt! In China zou het al over zijn! Over??? Nou ja, ze geven geen realistische gegevens meer over het verloop van de ziekte en dat zou je kunnen interpreteren als: het is daar ineens over. Zelf geloof ik daar niets van, maar ja, hoop doet geloven.

Ik moet gek genoeg steeds maar denken aan het lied *Manuela*, met als mooiste regel:

De dokters vechten door, ze weten niet waarvoor.

Corona en massapsychologie I

Verslag uit het kroonjaar 2020

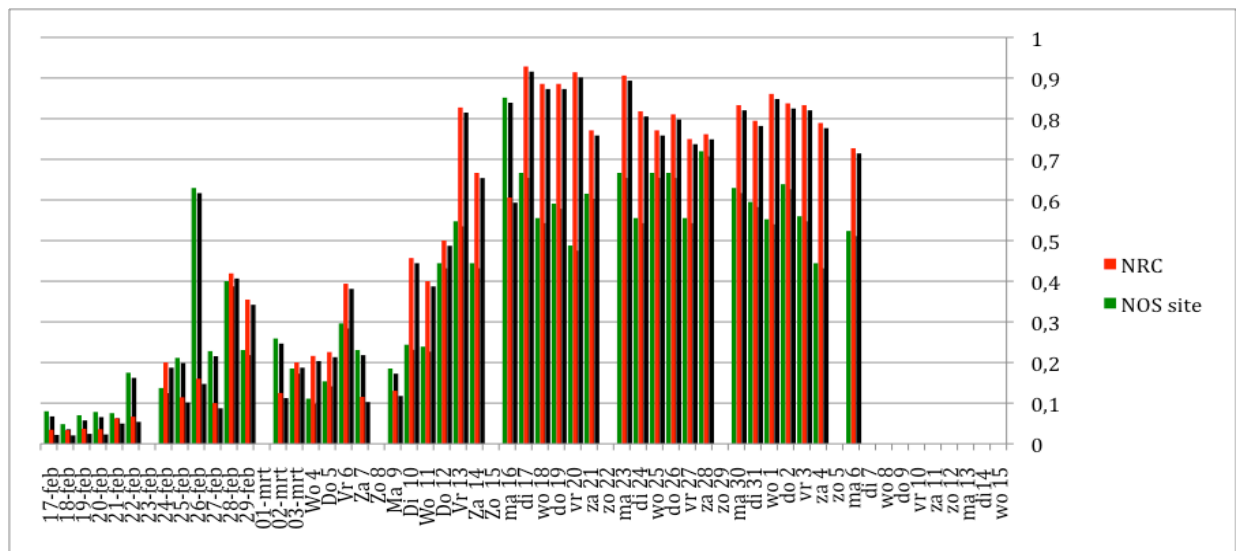
Begonnen op woensdag 25 maart, de 28^e dag dat corona in Nederland actief is.

Omdat ik bekend sta als massapsycholoog wordt ik nogal eens gebeld om mijn visie op de corona epidemie te geven. Ik doe dat dan gehoorzaam, want ik vind dat als je kennis en ervaring op een bepaald terrein hebt, de plicht op je rust die te delen.

Al die interviews en stukjes in de media zijn, als de gehele inhoud van de media, kaf in de wind, dus ik wilde een wat systematischer en blijvender manier om een visie vanuit mijn vakgebied te presenteren. Dus zal ik af en toe aspecten van de crisis belichten, voorlopig op LinkedIn en Facebook.

Geschiedenis

Omstreeks 1 januari 2020 kwam uit China het bericht dat in de miljoenenstad Wuhan, liggend in de provincie Hubei, 40 mensen getroffen waren door een raadselachtige longontsteking. Dat was overigens al even bezig: in China dateert het eerste bericht van 12 december 2019. Half januari breidde de besmetting zich uit naar andere landen en kwam in de loop van de tijd steeds dichterbij Nederland. Naarmate de besmetting dichterbij kwam steeg de media aandacht, sterk gestimuleerd door de gretigheid waarmee dit nieuws werd geconsumeerd. Het grafiekje geeft een overzicht van het percentage ruimte dat NRC en Nos-site de afgelopen 50 dagen aan Corona wijdden. Te zien valt dat vanaf 17 maart de kolommen van de kwaliteitskrant voor 75-90% uit coronagerelateerd nieuws bestonden (nb: de kleine berichtjes werden apart geteld). De Nos-site deed het wat kalmer aan, die had 50-80% van zijn nieuws aan corona te danken.

De grafiek begint op 17 feb. Een week later, 24 feb. valt Carnavalsmaandag, de dag daarop was Corona tot enkele kilometers van Sittard gevorderd en de dag daarna werd trots de eerste Nederlander met Corona gemeld, een carnavalsvierder uit Loon op Zand. Dit werd op de NOS site uitbundig besproken: 63% van de nieuwsberichten was die dag corona gerelateerd.

De nadering was door de media reeds twee weken intensief gevolgd en elke keer wanneer het wat dichterbij was gekomen, werd dat trouw vastgelegd en besproken. Toen de epidemie zich werkelijk begon uit te breiden, vanaf 12 maart ongeveer, stegen de percentages corona nieuws spectaculair. Alle remmen gingen los en dat duurt maar voort. De grafiek loopt door tot 7 april.

De langdurige verwaarlozing van ander nieuws geeft de beschouwer stof tot nadenken.